

Gudrība

Piesardzība

Drošība

Laipnība

Drosme

2.–6. klasei

Esi
interneta
izcilnieks.

Mācību programma digitālās drošības
un digitālās pilsonības stiprināšanai

Esi interneta izcilnieks.

Rokasgrāmatu ir izstrādājis fonds „Szkola z Klasą” programmas „Esi interneta izcilnieks!” ietvaros sadarbībā ar „Google”. Izdevumu latviešu valodā adaptējis Latvijas Drošāka interneta centrs, 2025.

Satura rādītājs

levads

1. Darbs ar vārdnīcu _____	5
2. Dalies atbildīgi! _____	8
3. Neuzķeries uz blēdībām! _____	21
4. Pasargā savus noslēpumus! _____	34
5. Ir jauki būt laipnam _____	43
6. Ja tu par kaut ko šaubies – runā! _____	54

Piedāvājam rokasgrāmatu pedagogiem, kurā ietverti mācību un izziņas materiāli, kā arī darba lapas skolēniem.

Laipni lūdzam interneta izcilnieku pasaulē. Šīs rokasgrāmatas mērķis ir palīdzēt skolotājiem īstenot nodarbības par drošu un atbildīgu interneta lietošanu, piedāvājot praktiski izmantojamas darba lapas un idejas nodarbībām. Materiāli ir izstrādāti 2.–6. klašu skolēniem, taču daudzas idejas būs noderīgas arī cita vecuma skolēniem.

Piedāvātās aktivitātes ir īstenojamas bez iepriekšējas profesionālās pilnveides, nodarbībām ir vienkārši sagatavoties, to īstenošanai nav nepieciešams īpašs aprīkojums vai resursi. Nodarbībās apgūto var papildināt ar tiešsaistes spēli „Interlande”.

Piecas digitālās pilsonības un drošības pamattēmas, kas ļauj ikvienam kļūt par interneta izcilnieku:

- uzmanīga un atbildīga dalīšanās ar informāciju: digitālā pēda un atbildīga komunikācija;
- krāpniecības un dezinformācijas atpazīšana: pikšķerēšana, krāpniecība un uzticami avoti;
- privātas informācijas aizsardzība: drošība tiešsaistē;
- laipnība tiešsaistē: cīņa pret negatīvu uzvedību tiešsaistē;
- problēmsituāciju risināšana tiešsaistē: apšaubāms saturs un bīstamas situācijas.

Mācību programma „Esi interneta izcilnieks!” ir viegli pielāgojama gan dažāda vecuma skolēniem, gan skolēniem ar dažādu zināšanu un izpratnes līmeni. Izvēlieties tos materiālus un tēmas, kas visvairāk noder jūsu skolēniem!

Svarīgi zināt!

1. Katra mācību programmas nodaļa sākas ar vārdnīcu. Ir svarīgi, lai skolēni zina un izprot vārdnīcā ietverto terminu nozīmi. Idejas, kā strādāt ar vārdnīcu, piedāvājam nodaļā „Darbs ar vārdnīcu”.
2. Katra nodaļa ir papildināta ar prezentāciju, kas ietver gan jēdzienu skaidrojumu, gan praktiskus piemērus.
3. Katrā mācību programmas nodaļā ir atšķirīgs izstrādāto materiālu apjoms.

Lai kopā mums izdodas stiprināt skolēnu digitālo drošību un digitālo pilsonību!

Darbs ar vārdnīcu

Vārdnīca ir izvietota katras mācību programmas nodaļas sākumā. Piedāvājam dažas idejas, kā ar to strādāt, lai skolēni apgūtu nozīmīgus jēdzienus un nostiprinātu to izpratni.

1. Pastāsti man!

Nepieciešamie materiāli:

Tāfele, papīra lapas vai cits veids vārdu parādīšanai

Norise:

1. Skolēni sadalās pāros.
2. Viens no pāra pagriežas ar muguru pret tāfeli (stāvot vai sēžot).
3. Skolotājs uz tāfeles parāda (uzraksta) vārdu.
4. Otrs skolēns no pāra skaidro vārdu, nenosaucot to. Skolēns, kurš vārdu neredz, cenšas to atminēt.
5. Spēle turpinās, kamēr visi izvēlētie vārdi atminēti.
6. Tad skolēni mainās lomām un tiek minēti citi vārdi.

2. Bingo

Nepieciešamie materiāli:

Bingo kartīte katram skolēnam (skatīt 6. lpp.)

Norise:

1. Katrs skolēns saņem tukšu Bingo spēles kartīti.
2. Skolēni individuāli izvēlas un ieraksta savā Bingo kartītē 6 vārdus no nodaļas vārdnīcas.
3. Skolotājs lasa definīciju, skolēni klausās un cenšas saprast, kura vārda skaidrojums tiek lasīts. Ja skolēnam šķiet, ka šis vārds ir viņa kartītē, skolēns vārdu nosvītro un ieraksta kārtas skaitli – ja tas ir pirmais nosauktais vārds 1., ja otrais – 2. utt. Skolotājs pirms katra vārda skaidrojuma nolasīšanas uzsvērti pasaka kārtas skaitli.
4. Kad visi vārdi kartītē nosvītroti, skolēns sauc: „Bingo!”
5. Kopīgi tiek pārbaudīts, vai skolēns nav kļūdījies.
6. Spēli var turpināt līdz trim vai pieciem Bingo klasē.

3. Pasaules tīmeklis

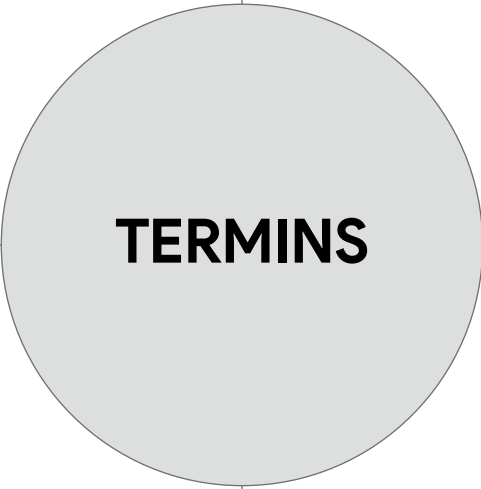

Nepieciešamie materiāli:

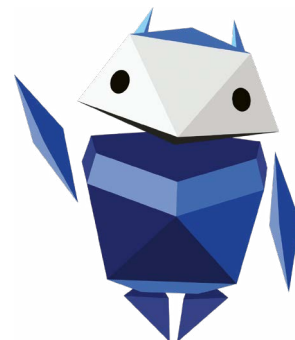
Darba lapa skolēnu pārim vai grupai (skatīt 7. lpp.)

Norise:

1. Skolēni sadalās pāros vai grupās un saņem Darba lapu.
2. Skolēni izvēlas kādu terminu no vārdnīcas un aizpilda Darba lapu. Skolēni var arī lozēt terminus vai saņemt Darba lapu ar skolotāja ierakstītu terminu.
3. Aizpildītās darba lapas tiek izliktas apskatei, veidojot Runājošo sienu. Skolēni var papildināt, komentēt un novērtēt citu skolēnu paveikto.

Definīcija	Termina raksturojums
 <p>TERMINS</p>	
Piemēri	Kad es izmantoju šo terminu?

Dalies atbildīgi!

Darba lapas

1. Kad nevajag dalīties?
2. Tas ir privāts!
3. Tas nav tas, ko es domāju!
4. Ierāmē to!
5. Kas patiesībā ir šī persona?

Ievads

Skolotāji un vecāki saprot, kā digitālā vidē pieļautas kļūdas var kaitēt bērna emocijām, reputācijai un privātumam. Taču bērni ne vienmēr saprot, kā šķietami nekaitīga ziņa var kaitēt un ietekmēt viņu dzīvi un reputāciju nākotnē; kā iespējams, ka to lasa vai lasīs nepazīstami cilvēki, kuri šo ziņu var savtīgi izmantot vai uztvert pilnīgi citādi. Šajās nodarbībās tiek izmantoti konkrēti piemēri, lai rosinātu pārdomas, sarunas, diskusijas un stiprinātu izpratni, kā aizsargāt savu privātumu.

Vārdnīca

Tiešsaistes privātums: spēja kontrolēt privātu informāciju, ko cilvēks kopīgo tiešsaistē, tai skaitā – kurš informāciju var redzēt un dalīties ar to.

Personiska informācija: informācija, kas ļauj identificēt konkrēto cilvēku, piemēram, vārds, adrese, tālruņa numurs, e-pasta adrese utt.

Reputācija: citu cilvēku viedoklis, iespaids vai uzskats par kādu cilvēku.

Konteksts: informācija, kas palīdz izprast vēstījumu, piemēram, vēstījuma vieta, laiks, izmantotais medijs, vēstītājs u.c.

Interpretācija: veids, kā cilvēks saprot ziņojumu un tā nozīmi.

Rāmis: uzņemot jebkuru fotogrāfiju vai video, persona, kas to uzņem, nosaka rāmi – to, ko skatītājs var redzēt. Tieši tāpat autors nolemj, kas paliek ārpus rāmja – ko skatītājs nevarēs redzēt.

Pieņēmums: kaut kas tāds, ko cilvēki domā par kādu personu vai lietu, bet nav pierādījumu, ka tā ir taisnība.

Digitālā pēda: visa informācija par konkrēto cilvēku, kas pieejama tiešsaistē, – fotoattēli, audio, video un īsziņas, *patīk*, komentāri u.c.

Fakts: tas, ko var pierādīt kā patiesu.

Viedoklis: cilvēka vai grupas domas, uzskati vai pārliecība par kādu tēmu, notikumu vai parādību. Tas var būt balstīts uz personīgu pieredzi, emocijām, zināšanām vai pieņēmumiem. Viedoklis atšķiras no fakta, jo tas ir subjektīvs un var mainīties.

Pārmērīga dalīšanās: neapdomīga dalīšanās ar informāciju tiešsaistē – parasti tas nozīmē dalīties ar personisku informāciju vai vienkārši dalīties ar pārāk plašu informāciju par sevi.

Prezentācija

Tēmas izpratnei aicinām izmantot prezentāciju „Dalies atbildīgi!”

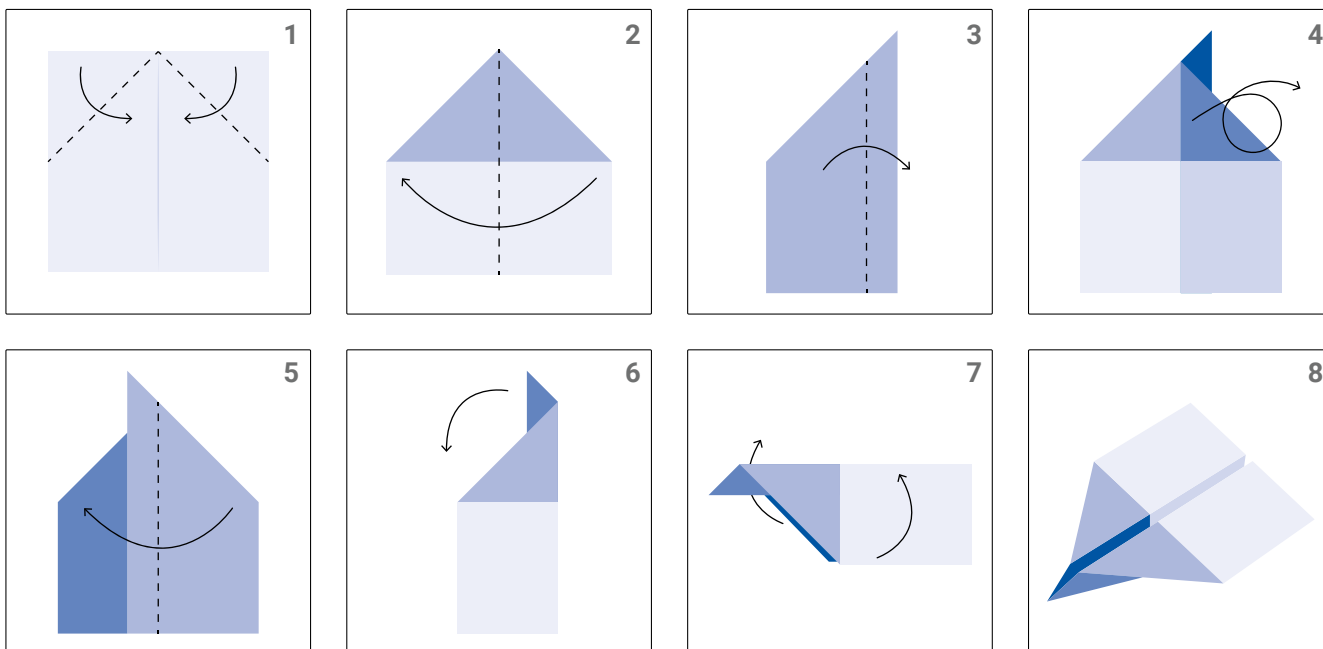
1. Izdomā kādu noslēpumu! Atceries – noslēpumam ir jābūt izdomātam, nevis īstam! Uzraksti noslēpumu!

2. Sadalieties pāros un pastāstiet izdomāto noslēpumu viens otram! Pārrunājiet:

- Vai un kāpēc klasesbiedrs piekristu/nepiekristu dalīties ar citiem ar šo noslēpumu?
- Ar ko klasesbiedrs dalītos savā noslēpumā un kāpēc?
- Kā klasesbiedrs justos, ja kāds pastāstītu citiem šo noslēpumu bez viņa atļaujas?

3. Pārrunājiet, kā jūs jutāties, pārī atbildot uz dotajiem jautājumiem!

4. Salociet papīra lidmašīnu! Uz lidmašīnas spārna uzrakstiet savu izdomāto noslēpumu.

5. Palaidiet lidmašīnas klasē un katrs noķeriet vienu no tām! Sasēdieties aplī un izlasiet uzrakstīto noslēpumu skaļi! Pārrunājiet, vai tas ir/nav noslēpums? Kas var notikt, ja to uzzina kāds svešinieks, nelabvēlis, ļaundaris?

Atceries!

Noslēpumi ir tikai daļa no informācijas, ko mēs glabājam privāti vai dalāmies tikai ar uzticamiem cilvēkiem. Jebkura informācija, ar kuru mēs dalāmies tīmeklī, kļūst publiska, jo mēs to vairs nevaram kontrolēt. Nekad nubliciē tiešsaistē:

- mājas adresi un tālruņa numuru,
- durvju kodu un tālruņa numuru,
- jebkāda veida paroles,
- ģimenes locekļu vai draugu privāto informāciju u.c.

Spēlējiet spēli pāros! Viens no jums kļūst par žurnālistu, otrs – par intervējamo.

Žurnālists vēlas iegūt atbildes uz visiem jautājumiem, intervējamā uzdevums ir izvairīties no privātu atbilžu sniegšanas. Par katru privātu atbildi žurnālists saņem punktu. Par katru noklusētu privātu atbildi intervējamais saņem punktu. Interviju žurnālists ieraksta telefonā vai īsi pieraksta atbildes. Tad mainieties lomām!

Ieteikums žurnālistam!

Ja nesaņem konkrēto atbildi, pārjautā, lūdz precizēt!

Ieteikums intervējamajam!

Esi runīgs, taču neatbilde konkrēti uz privātiem jautājumiem!

Jautājumi (vari papildināt vai mainīt)	Atbildes	Punkti žurnālistam	Punkti intervējamam
1. Kā tevi sauc?			
2. Cik tev ir gadu?			
3. Kāda ir tava mīļākā dziesma?			
4. Vai tev patīk matemātika?			
5. Nosauc dārgāko mantu, kas tev ir mājās? Cik tā maksā?			
6. Vai tev ir laba atmiņa?			
7. Vai vari nosaukt mammas telefona numuru no galvas? Nosauc!			
8. Vai tev patīk mājās būt vienam? Cikos tu parasti esi mājās viens un ko tu tad dari?			
9. Atklāj kādu savu noslēpumu!			
10. Kas par tevi būtu jāzina pārējiem?			
Paldies par interviju!		Punkti kopā ▶	

Strādājiat grupās! Izlasiet situāciju aprakstus! Atbildiet uz jautājumiem!

1. situācija

Rolands ir dzirdējis, ka ir labi regulāri mainīt tālruņa paroli. Viņš nolemj nomainīt paroli arī iecienītākajai datorspēlei. Rolanda labākajam draugam Mārcim arī patīk šī spēle, taču viņam nav sava profila šajā spēlē, tāpēc Mārcis spēlē šo spēli, reģistrējoties kā Rolands. Rolands, protams, jauno paroli pasaka Mārcim.

Vai tas ir labi, ka Rolands izlēma mainīt paroli?

Vai ir pareizi dalīties ar savu paroli ar draugu? Kāpēc jā un kāpēc nē?

2. situācija

Marta raksta dienasgrāmatu, kurā dalās ar savām pārdomām par dažādiem notikumiem, situācijām, cilvēkiem. Dienā, kad klasesbiedri ciemojas pie Martas, viņi nejauši ierauga šo dienasgrāmatu. Daļa klasesbiedru domā, ka būtu smieklīgi dažas lapaspuses pār fotografēt un publicēt fotogrāfijas internetā.

Vai ir smieklīgi bez cilvēka piekrišanas publicēt viņa dienasgrāmatu tiešsaistē? Kāpēc jā un kāpēc nē?

Kā jūs justos, ja kāds publicētu ko tādu, ko jūs negribat, lai redz citi?

3. situācija

Annija savā profilā publicē ziņu: „Trīs dienas dzīvošu pie jūras. Novēliet man labas brīvdienas!”

Vai ir pareizi publiski paziņot šādu vēsti? Kāpēc jā un kāpēc nē?

Vai ir citi, labāki, veidi, kā nodot šo ziņojumu?

4. situācija

Roberts zina, ka Marta ir izveidojusi viltus sociālo mediju kontu, kurā uzdodas par kādu citu. Marta no šā konta raksta aizvainojošas ziņas, kas citiem liek justies slikti. Bieži Marta arī dalās ar citu cilvēku privāto informāciju.

Vai jūs pastāstītu citiem par Martas rīcību?

Vai jūs runātu ar Martu personīgi, lai apturētu viņas rīcību?

Vai par Martas rīcību jums vajadzētu pastāstīt skolotājam vai citam uzticamam pieaugušajam?

Kas varētu notikt, ja neviens šajā situācijā neko nedarīs un Marta turpinās aizvainot citus?

5. situācija

Kādā ģimenē ir trīs bērni. Viņi visi pārmaiņus izmanto mammas planšetdatoru, tāpēc visi zina tā piekļuves kodu. Ģimenei ir arī viens konts, lai iepirktos tiešsaistē. Kādu dienu pie vecākā dēla viesojas draugs un viņi mammas planšetdatorā kādā iepirkšanās vietnē apskata datorspēļu austiņas. Viņi visu laiku ir kopā, tikai uz īsu brīdi vecākais brālis iziet uz virtuvi. Dažas dienas vēlāk ģimene saņem sūtījumu – austiņas. Brālis apgalvo, ka nav tās pasūtījis, jo zina, ka ģimene šādu summu šobrīd nevar atļauties tērēt par austiņām.

Kā, jūsuprāt, vecākajam dēlam vajadzētu rīkoties?

Vai ir riskanti, ja visi ģimenes locekļi lieto tās pašas paroles ģimenes ierīcēm un kontiem?

1. Izmanto t-krekla maketu, emocijzīmes un izveido savu oriģinālo t-kreklu!

2. Veido t-kreklu kā mākslinieks, kurš vēlas paust savu ideju, viedokli. Vari zīmēt arī savus zīmējumus. Iedvesmai apskati šos t-kreklus!

3. Strādājiet pāros. Apskatiet viens otra izveidoto t-kreklu. Kādas sajūtas izvēlētās emocijzīmes rada? Pārrunājiet, vai krekla autora vēstījums ir viegli uztverams. Kādas emocijas vēstījums var izraisīt?

4. Veidojiet klasē t-kreklu izstādi! Miniet, kurš ir kura krekla īpašnieks!

5. Pārrunājiet:

- Kas apgrūtināja vai atviegloja atpazīt kreklu īpašniekus?
- Kuri simboli ļāva viegli atpazīt to īpašnieku?
- Vai dažas emocijzīmes izmantoja vairāki skolēni?
- Vai klasesbiedri vienādi izprata emocijzīmju nozīmi un vēstījumu?
- Apskatiet roku emocijzīmes ar diviem pirkstiem. Kā zināt, vai tā nozīmē mieru, uzvaru vai skaitli 2? Vai emocijzīmes nozīme mainās atkarībā no tā, kur to izmanto?
- Kā mediju satura veidotāji var pārliecināties, kā katrs vēstījuma saņēmējs ziņu uztvers un interpretēs?
- Vai mūsu veidoto saturu visi uztver tieši tā, kā mēs to esam domājuši?

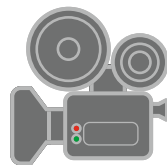
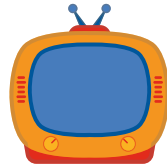

PRIEKŠA

MUGURA

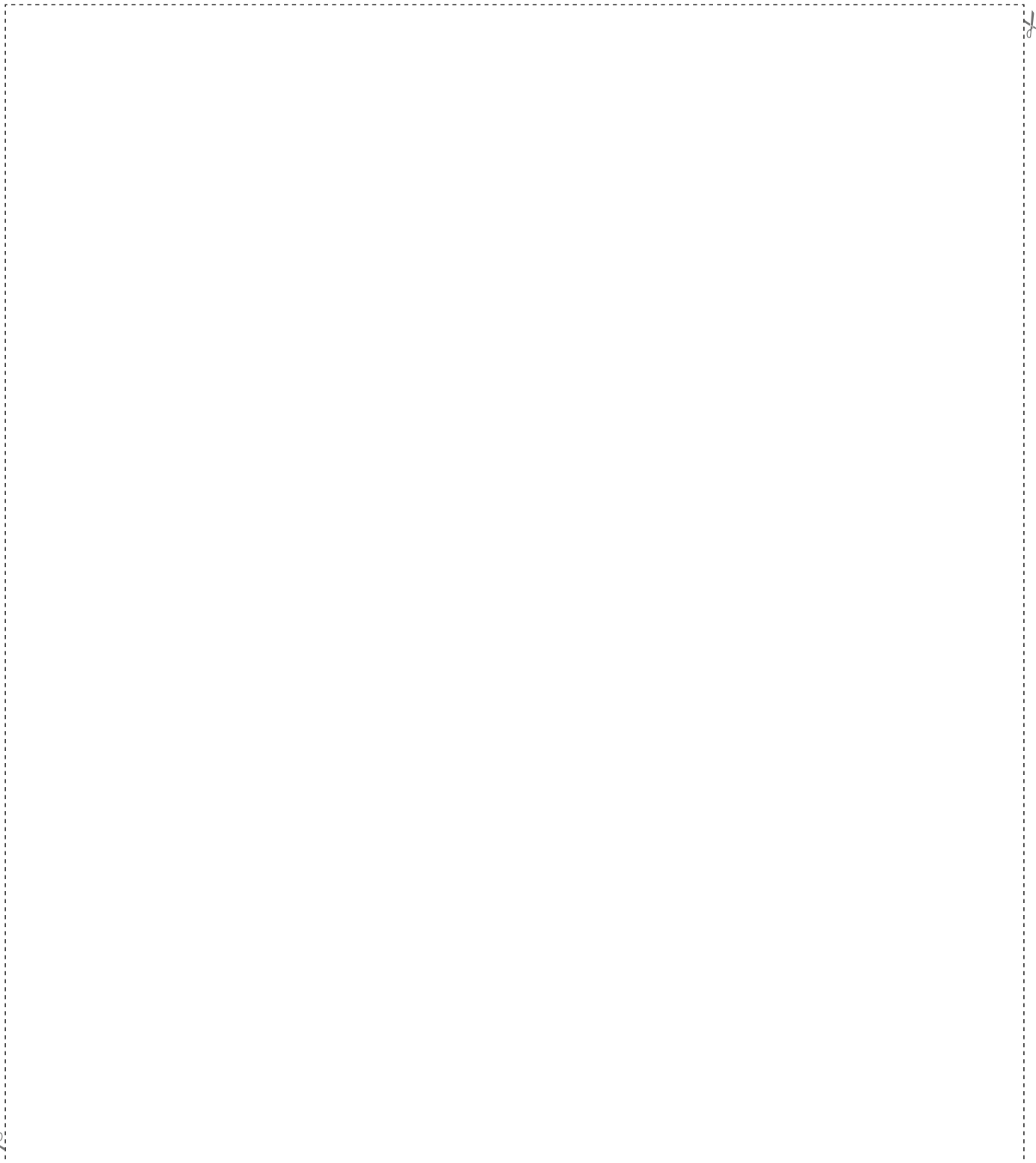
Emocijzīmes

1. Izgriez rāmi! Turi rāmi rokas stiepiena attālumā un apskati apkārtņi! Kā mainās kadrs atkarībā no rāmja?

Atceries!

- Mediju saturs ir mediju veidotāju izvēles rezultāts. Viena svarīga izvēle ir, ko vēstījumā iekļaut, bet otra – ko atstāt ārpus attēla, teksta, audio vai video kadra.
- Tu esi tas, kurš izlemj, ko iekļaut savā kadrā, bet ko izlaist. Tas, kas ir atstāts ārpus rāmja, joprojām ir redzams reālajā dzīvē, bet cilvēki, kas skatās tevis veidoto kadru, to nekad neredzēs. Tāpēc, veidojot informāciju un daloties ar to, esi atbildīgs!

2. Apskati attēlus. Kā tajos ir veidots kadrs? Kā mainās sajūtas un izpratne par notiekošo A un B attēlos?

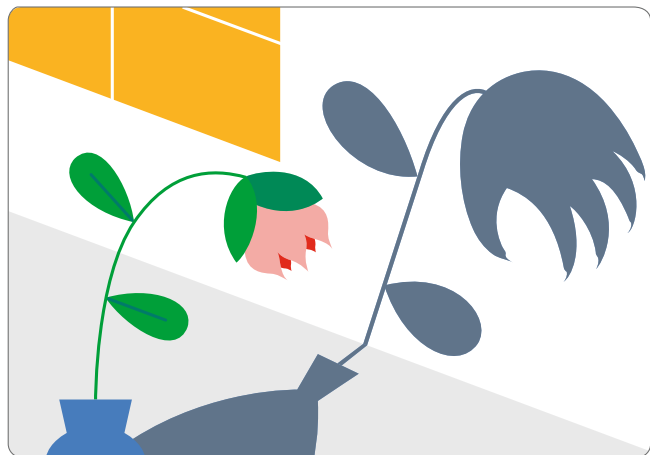
1A

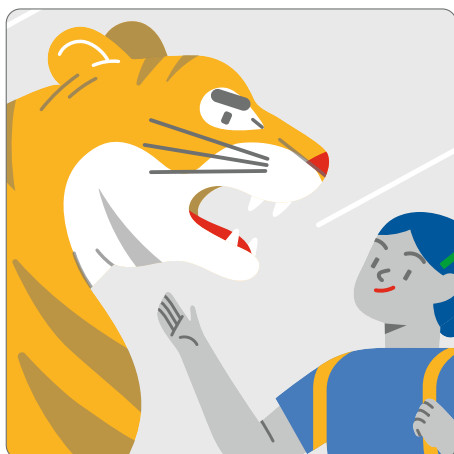
1B

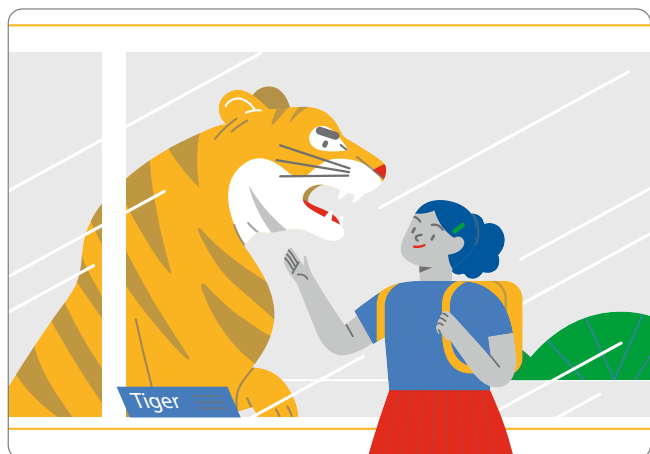
2A

2B

3A

3B

Atceries!

Ne vienmēr visa informācija par notiekošo ir nepieciešama un noderīga. Dažreiz tā traucē uztvert galveno vēstījumu. Piemēram, ja skatītāji redzētu ne tikai filmu, TV pārraidi vai videoklipu, bet arī kameras, mikrofonus un visu komandu, kā tas mainītu vēstījuma uztveri?

3. Strādājiet grupās! Uzņemiet fotogrāfiju „Mūsu skola”! Pamatojiet, ko izlēmāt fotografēt, bet ko atstāt aiz kadra un kāpēc!

4. Salīdziniet fotogrāfijas un pārrunājiet, kādu iespaidu skatītājiem tās rada par jūsu skolu!

Kas patiesībā ir šī persona?

1. Lasiet katru cilvēku raksturojošās tiešsaistes darbības! Pamatojoties uz redzamo, uzrakstiet īsu aprakstu, kāds, jūsuprāt, ir šis cilvēks: kas viņam visvairāk patīk/nepatīk/rūp?

Kristīne

Man liekas, ka mans brālis ir no citas planētas. 🤩

📅 Jauno ķīmiķu konference.

Beidzot noskatījos filmu „Zvaigžņu kari”. Tik laba!

Ārā sniegs. Ko lai dara?

Ēdiet citronus! Neslimosiet!

Tīna

Paldies, mamma!

Vai jūs arī neizņemat mūzikas austiņas gandrīz nekad?

📍 Atzīmējas Dabas muzejā.

Īsumā mana diena – treniņš, treniņš, treniņš.

Uzvara! 🎉

Pica beigusies. Kurš ceps nākamo?

Kaspars

Kurš pievienosies uz spēli rīt?

Skatās Zvaigžņu spēli.

Frrr, puse nakts negulēta, tāpat zaudējām 😞

Brīvdienās vajadzīgs palīgs darbam dzīvnieku patversmē.

Dalīties ar ziņu par robotikas sacensībām.

2. Pārrunāriet un pamatojiet savus minējumus!

Atceries!

Tad, kad mēs dzirdam cilvēku teikto, lasām komentārus, redzam fotoattēlus un videoklipus, mēs izdarām minējumus. Ne vienmēr minējumi ir pareizi, it īpaši, ja mēs šos cilvēkus nepazīstam. Šī kļūda rodas tāpēc, ka tas, ko mēs redzam tiešsaistē, ir tikai daļa no tā, kas šie cilvēki ir un kas viņiem rūp. Varbūt viņi tikai izliekas, vai tās ir tikai konkrētā mirkļa sajūtas.

3. Noklausieties pareizās atbildes! Cik precīzi bija jūsu minējumi?

4. Iztēlojieties, ka šīs ziņas izlasa jauniešu vecāki, skolotājs, policists, darba devējs, jauniets pats pēc 10 gadiem vai reklāmdevējs. Kādus secinājumus par konkrēto jaunieta katrs no šiem cilvēkiem izdara? Kādas sekas var radīt šie secinājumi?

5. Vai cilvēki, kas redz informāciju tīmeklī, var izdarīt precīzus secinājumus par mums?

6. Kāds ir tavs un citu klasesbiedru tēls (digitālā pēda) internetā? Vai tiem, kuri seko jūsu aktivitātēm, var būt pozitīvs vai negatīvs viedoklis par jums?

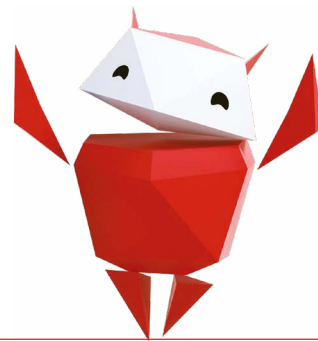
Atbildes

Kristīne ir studente. Viņa studē ķīmiju un būs farmaceite. Viņai visvairāk rūp: ģimene, mūzika un mode.

Tīnai ir 15. Viņai ir 8 gadus veca māsa. Tīnai patīk spēlēt futbolu, viņa mācās spēlēt arī ģitāru, daudz laika pavada kopā ar draugiem.

Kasparam ir 14. Viņš tikko pievienojās basketbola komandai, un viņam ir divi kaķi. Brīvajā laikā viņš būvē robotus, spēlē datorspēles, lasa rakstus par jaunākajām tehnoloģijām. Viņš bieži iet palīdzēt uz vietējo dzīvnieku patversmi.

Neuzķeries uz blēdībām!

Darba lapas

1. Pikšķerēšanas piemēri
2. Kurš ar mani runā?
3. Izvērtē, kam uzticies!
4. Pamani tiešsaistē neuzticamu informāciju!
5. Mācāties meklēt informāciju internetā!

Ievads

Bērniem ir svarīgi saprast, ka tiešsaistē viņi saskaras ar personām vai saturu, kas ne vienmēr ir patiesi vai uzticami. Viltus ziņas un dažādi krāpniecības veidi ir draudi, kas tiek izmantoti, lai apmānītu vai nozagtu informāciju, identitāti vai naudu. Tiešsaistes krāpniecība ir plaši izplatīta, un mums ir jābūt uzmanīgiem, lai nepaļautos šiem mainīgiem veidus.

Vārdnīca

Tiešsaistes privātums: spēja kontrolēt privātu informāciju, ko cilvēks kopīgo tiešsaistē, tai skaitā to, kurš informāciju var redzēt un dalīties ar to.

Viltus identitāte (catfishing): viltotas identitātes vai konta izveide tiešsaistē, lai aicinātu cilvēkus ar viņiem draudzēties vai dalīties ar savu personīgo informāciju.

Ļaunprātība: vārdi vai darbības, kuru mērķis ir aizvainot, apkrāpt. Šis vārds var attiekties arī uz kaitīgu programmatūru, kas izstrādāta, lai nodarītu kaitējumu personas ierīcei, kontam vai informācijai.

Pikšķerēšana: mēģinājums izkrāpt personisku informāciju tiešsaistē – lietotājvārdu, paroli, kredītkartes datus. Pikšķerēšana tiek veikta, izmantojot e-pastu, sociālos medijus, īsziņas, reklāmas vai tīmekļa lapas.

Krāpniecība: negodīgs mēģinājums pelnīt naudu, izkrāpjot no cilvēkiem naudu vai citas materiālas vērtības.

Telefonkrāpniecība (SMiShing): krāpniecība, kura tiek īstenota, izmantojot īsziņas, lai mudinātu rīkoties, piemēram, kopīgot privātu informāciju, noklikšķināt uz saites u.c.

Ekspertīze: plašas zināšanas vai prasmes par konkrētu tēmu, ilgstoša pieredze.

Motīvs: iemesls, kas izskaidro konkrēto rīcību.

Digitālā satura autors: persona, kas regulāri publicē ziņas, video, fotogrāfijas un citu saturu sociālajās platformās.

Maldinošs: viltus darbība vai ziņojums, kas veidots, lai apmānītu.

Maldinošas ziņas, viltus ziņas: ziņas, kas apzināti satur melus vai sagrozītu patiesību.

Dezinformācija: nepatiesa informācija, kas radīta, lai apmānītu vai maldinātu.

Pierādījumi: fakti vai piemēri, kas pierāda, ka kaut kas ir patiesi vai viltus.

Klikšķu ēsma (clickbait): saturs, kas veidots, lai piesaistītu uzmanību (provokatīvi virsraksti, fotogrāfijas u.c.), mudinot atvērt saiti, kas ved uz konkrētu vietni.

Atslēgvārds: vārds vai vārdu grupa, ko izmanto kāda teksta vai dokumenta satura noteikšanai un meklēšanai.

Meklētājprogramma: programma, ko cilvēki izmanto, lai atrastu informāciju tiešsaistē.

Prezentācija

Tēmas izpratnei aicinām izmantot prezentāciju „Neuzķeries uz blēdībām!”

Sīkāk par izvairīšanos no krāpšanas internetā

neuzkeries.lv

drossinternets.lv

1. Strādāji grupās! Izvērtējiet piemērus, dalot tos grupās – uzticama ziņa vai pikšķerēšanas mēģinājums. Pārrunāji savu lēmumu klasē!

LIDL
Sekot · Vakar ·

Šodien, oktobra beigās, mūsu uzņēmums izdalīs nejašu 50 000 eiro kuponu 200 cilvēkiem. Uzraksti sava vārda pirmos burtus un saņem dāvanu karti ar šo vārdu. Piezīmes; Kopīgoji šo ziņu un ieraksti savu vārdu tālāk esošajā komentāru slejā Un ar uzvarētāju sazināsimies vēstulē... Labi, paldies.

  120 453 komentāri
673 lietotāji dalījās

 Patīk Komentēt Dalīties

Skatīt iepriekšējos komentārus 6 no 436

 Rudite Kuzmina R
Patīk · Atbildēt · 3 min

 Elga Karklina Ei

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

To: 28.05.2024 20:24

Subject: **Jūsu konts ir ierobežots...**

S|E|B

Cienījamais klients (trobeliite@inbox.lv),

Jūsu konts ir ierobežots

Pieslēdzoties Jūsu kontam, esam atklājuši vairākas autentifikācijas kļūdas. Diemžēl drošības apsvērumu dēļ esam spiesti uz laiku bloķēt jūsu kontu.

Lūdzu, nekavējoties piesakieties, noklikšķiniet uz **"Apstiprināt tagad"** un izpildiet ekrānā redzamos norādījumus. Pēc tam mēs parūpēsimies par pārējo:

Apstiprināt tagad

Ja jums ir kādi jautājumi par mūsu pakalpojumiem vai produktiem, lūdzu, sazinieties ar mums.

Ar cieņu,

Jūsu S|E|B **412 440 000**

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

From Omniva.lv <no-reply@emailmeform.com> ☆

Subject **Nepreciza piegādes adrese** 16:23

Reply to fibehe3976@hmel.com ☆

To Drossinternets.lv ☆

Jūsu sūtījums LT0251630085LV09 saņemts 14/04/2022, tiks uzglabāts mūsu noliktavā, līdz būsit norādījis pareizo piegādes adresi.

Mēs nevarējam piegādāt jūsu sūtījumu uz norādīto piegādes adresi piegādes kļūmes dēļ (nepreciza piegādes adrese). Lūdzu, ņemiet vērā, ka varat apmeklēt Omniva tīmekļa vietni un norādīt precīzu adreses informāciju (bezmaksas uzglabāšana beigsies pēc 48 stundām).

Veiciet tālāk norādītās darbības:

- 1 – Ievadiet precīzu piegādes adresi un 48 stundu laikā e-pastā saņemsiet kvīti.
- 2 – Saglabājiet kvīti, līdz jūsu sūtījums tiks piegādāts.
- 3 – Jūs saņemsit savu sūtījumu 3-4 darba dienu laikā.

[Spiediet šeit](#)

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

From Latvijas Pasta <pakomatiinfo16@latvianpasts.com> ☆

To [redacted] 23.02.2022 17:05

Subject **Latvijas Pasta informē jūs, ka jūsu sūtījums joprojām gaida norādījumus no jums.**

Cienījamais klient!

Latvijas Pasta informē jūs, ka jūsu sūtījums joprojām gaida norādījumus no jums.

Lūdzu, apstipriniet piegādes maksas apmaksu (8,92 €)

Failed delivery attempt: 2022. gada 23. februāris
Expected delivery: 2022. gada 24. februāris, 10:00 - 12:00.
Beneficiaries : Latvijas Pasta
Amount payable : 8,92 €

Lai apstiprinātu savas pakas nosūtīšanu, [noklikšķiniet šeit](#).

Kad sūtījums nonāks savākšanas punktā, jūs saņemsiet e-pastu vai SMS. Jums būs 8 dienas no pieejamības datuma, lai saņemtu paku. Izņemšanas brīdī jums tiks lūgts personu apliecinošs dokuments.

Mēs pateicamies par jūsu uzticību,

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

Apsveicam!

Jūsu **kontā** ir pieejams atlikums **€22,321.40**

Lai saņemtu summu, jāizpilda nepieciešamās instrukcijas.

Izmaksa: **€22,321.40**

Pirmdiena, 2024. gada 11. oktobris

Ref ID: [6276413587](#)

Atlikuma summa: **€22,321.40**

[Apstipriniet šeit](#)

Piezīme _____ Izmaksa _____ Paraksts _____

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

Konkursi EU
Izvēlieties dalībnieku, kuram vēlaties atdot savu balsi.
dancevotk.top

Sveiki, vai jūs varētu šeit nobalsot par Elīnu, lūdzu? Tā ir manu paziņu meita.
Viņiem skolā notiek konkurss, kura balva ir gada mācību grants.
Liels paldies par palīdzību!

<https://dancevotk.top/home/vote2> 13:07

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

Konkursi EU
Izvēlieties dalībnieku, kuram vēlaties atdot savu balsi.
starsvoting.top

Sveiki, vai jūs varat šeit nobalsot par Elīnu, lūdzu? Tā ir manu paziņu meita. Viņiem skolā notiek konkurss, kurā balvā ir gada mācību grants. Iepriekš pateicos par palīdzību!

<https://starsvoting.top/home/vote2> 16:29

- uzticama ziņa
- pikšķerēšanas mēģinājums

2. Pārrunājiet:

- Vai, atpazīstot pikšķerēšanu, var pajauties tikai uz sajūtām?
- Kurus piemērus un kāpēc bija vieglāk izvērtēt?
- Vai esat saskārušies ar pikšķerēšanu? Kā to atpazīnāt? Kā rīkojāties?
- Kādi cilvēki, jūsu prātā, biežāk kļūst par pikšķerēšanas upuriem?
- Vai jūs uzskatāt, ka protat sevi pasargāt no pikšķerētājiem?

1. Strādājiat grupās! Iepazīstieties ar scenārijiem un pārrunājiat iespējamo rīcību šajā situācijā!

2. Salīdziniet pašu izvēlēto rīcību ar 2. darba lapā ietvertajiem padomiem!

3. Papildiniet doto padomu sarakstu un sarindojiet padomus to svarīguma secībā!

4. Pārrunājiat paveikto klasē!

1. scenārijs

Tu saņem draudzības pieprasījumu no nezināma spēlētāja: „Hei, tu labi spēlē! Mums vajadzētu spēlēt kopā! Pievienosi mani?”

2. scenārijs

Tu saņem īsziņu mobilajā tālrunī no svešinieka: „Čau, te Kārlis! Atceries mani no pagājušās vasaras?”

3. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Čau! Man patīk tavi ieraksti. TIK smieklīgi! Atsūti man sava tālruņa numuru. Parunāsimies!

4. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Es redzēju tevi parkā. Kāda ir tava adrese? Varbūt varam iziet kopā pastaigāt?”

5. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Čau! Es tikko satiku tavu draudzeni Sintiju. Viņa man stāstīja par tevi. Es gribētu satīkties. Kur tu dzīvo?”

1. scenārijs

Tu saņem draudzības pieprasījumu no nezināma spēlētāja: „Hei, tu labi spēlē! Mums vajadzētu spēlēt kopā! Pievienosi mani?”

- **Ignorēt.** Ja tu nepazīsti šo spēlētāju, vari izlemt viņu nepievienot.
- **Bloķēt.** Tu vairs nesaņemsi no viņa ziņojumus lielākajā daļā spēļu un lietotņu, un viņš pat nezinās, ka esi viņu bloķējis.
- **Mainīt iestatījumus.** Pārbaudi spēles iestatījumos, vai vari izslēgt draudzības pieprasījumus. Ja jā – atzīmē šo izvēles rūtiņu. Tādā veidā tev pat nebūs jāizlemj, kā rīkoties, saņemot pieprasījumu no nejaušiem spēlētājiem.
- **Pārbaudīt tos tiešsaistē.** Pārbaudi, vai viņam ir lapa vai profils, lai varētu pārliectināties, ka viņš tiešām ir spēlētājs. Vai viņam ir pieredze, sekotāji, vai viņš ir strauņmējis saturu? Vai tavi draugi viņu zina? Tikai tad, ja viņš tiešām ir spēlētājs un taviem draugiem pazīstams, vari apsvērt iespēju ar viņu draudzēties.

2. scenārijs

Tu saņem īsziņu mobilajā tālrunī no svešinieka: „Čau, te Kārlis! Atceries mani no pagājušās vasaras?”

- **Bloķēt.** Tas var likties nepieklājīgi, ja pagājušajā vasarā jūs tiešām sadraudzējāties ar Kārli. Taču, ja tiešām Kārli neatceries, viņš sāk sūtīt ziņas ļoti bieži vai kā citādi liek justies tev neērti, bloķē viņu.
- **Ignorēt.** Ja Kārli neatceries, neatbilde viņam.
- **Precizēt.** Droši vari aizrakstīt precizējošu jautājumu vai pat vairākus. Atbildes tev palīdzēs saprast, kas tev raksta.

3. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Čau! Man patīk tavi ieraksti. TIK smieklīgi! Atsūti man sava tālruņa numuru. Parunāsimies!”

- **Ignorēt.** Tev nav jāatbild, ja to nevēlies.
- **Bloķēt.** Ja tev šī ziņa liek justies neērti, rada satraukumu, noteikti bloķē ziņas sūtītāju. Tālruņa numurs ir privāta informācija, kas nav jāizpauž svešiem cilvēkiem.
- **Precizēt.** Droši vari aizrakstīt precizējošu jautājumu vai pat vairākus. Atbildes tev palīdzēs saprast, kas tev raksta. Taču nekādā gadījumā neizpauž privātu informāciju!

4. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Es redzēju tevi parkā. Kāda ir tava adrese? Varbūt varam iziet kopā pastaigāt?”

- **Ignorēt.** Uz šādu ziņu noteikti nav jāatbild, nav jāuzsāk nekāda saziņa.
- **Bloķēt.** Šis ziņas sūtītājs ir jābloķē. Adrese ir privāta informācija, kas nav jāizpauž svešiem cilvēkiem. Šī ziņa ir aizdomīga un būtu jāparāda pieaugušajam, kuram uzticies.

5. scenārijs

Tu saņem ziņojumu no nezināmas personas: „Čau! Es tikko satiku tavu draudzeni Sintiju. Viņa man stāstīja par tevi. Es gribētu satikties. Vai esi mājās viena?”

- **Ignorēt.** Uz šādu ziņu noteikti nav jāatbild, nav jāuzsāk nekāda saziņa.
- **Bloķēt.** Šis ziņas sūtītājs ir jābloķē un ziņa ir jāparāda pieaugušajam, kuram uzticies.

1. Lasi un atbildi, vai vecmāmiņa ir uzticams informācijas avots par jaunākajām datorspēlēm!

Es domāju, ka par jaunākajām datorspēlēm vecmāmiņa _____.

Es domāju, ka vecmāmiņa ir/varētu būt uzticams informācijas avots par _____.

Atceries!

Uzticams avots ir tāds, kas sniedz precīzu un ticamu informāciju. Lai izlemtu, vai avots ir ticams, ir jānovērtē tā zināšanas (ekspertīze) un motīvi – nolūks, iemesls. Jāatceras arī, ka cilvēks var būt eksperts vienā lietā, taču tas nepadara viņu par ekspertu citā jomā.

2. Tu vēlies uzzināt, kā kļūt par labāku futbolistu. Izvērtē informācijas avotus! Raksti savu vērtējumu!

Informācijas avots	Ekspertīze	Motīvs
Tava vecmāmiņa	_____ _____ _____	_____ _____ _____
Basketbola treneris	_____ _____ _____	_____ _____ _____
Labākais spēlētājs vietējā futbola komandā	_____ _____ _____	_____ _____ _____
Tīmekļa vietne, kas pārdod futbola apavus un sniedz padomus	_____ _____ _____	_____ _____ _____
Videoklipi, kuros tiek mācītas futbola treniņu metodes	_____ _____ _____	_____ _____ _____

3. Padomā un atbildi uz jautājumiem!

- Vai ir kāds, kurš zina, kā mācīt, bet nepārzina futbola prasmes?
- Vai ir kāds, kurš ir futbola eksperts, bet nezina, kā mācīt?
- Vai ir kāds, kura padoms vienmēr ir balstīts vēlmē pārdot?
- Vai ir kāds, kurš ir labs futbolists, bet nezina neko par tevi?
- Vai tev ir pieredze šādā vai līdzīgā situācijā? Kā tu ieguvi vajadzīgo informāciju?

Atceries!

Lielākajai daļai informācijas avotu ir stiprās un vājās puses. Tāpēc labākās atbildes rodas, salīdzinot daudzus informācijas avotus.

4. Lasi un atzīmē svarīgāko informāciju!

Trīs soļi, kā izvērtēt informāciju

1. Izmanto savas zināšanas.

Padomā, vai informācija ir loģiska, patiesa, sakrīt ar tavu pieredzi vai faktiem, ko tu jau zini?

2. Uzdod jautājumus!

a) Vai informācijas avots tevi pazīst vai par tevi rūpējas? Varbūt tas tikai piedāvā tev nopirkt pēc iespējas vairāk nevajadzīgu lietu?

b) Vai šis avots daudz zina par šo tēmu? Kā tas ieguva zināšanas? Šķiet, ka digitālie palīgi zina visu, jo tie izmanto matemātiskos aprēķinus (algoritmus), lai sniegtu atbildes. Uz vienkāršiem jautājumiem, uz kuriem ir tikai viena iespējamā atbilde (piemēram, gaisa temperatūra vai slavenības vārds, kas izpilda konkrētu dziesmu), tie parasti ir uzticams avots. Bet, ja jautājums ir sarežģīts, uzticamāki ir cilvēki vai grupas ar pieredzi un atbilstošu izglītību.

c) Ko šis avots vēlas no manis – ko lai es daru vai kam ticu? Kāpēc tas to vēlas? Vai avots pelna naudu, ja sekoju viņa ieteikumiem? Nauda bieži var būt viens no iemesliem, kāpēc informācijā ir ietverts kāds logotips vai zīmola nosaukums. Nauda var arī ietekmēt to, ko digitālā satura veidotāji vai sportisti stāsta, un arī to, ko viņi jums nepasaka.

d) Kurš gūst labumu un ko var zaudēt, ja cilvēki notic šim avotam? To ne vienmēr ir viegli noteikt. Piemēram, tu redzi reklāmu par lietotni, kas sola uzlabot tavas sekmes. Lietotnes veidotājs gūtu labumu, ja skolēni iegādātos šo lietotni – viņš tā nopelnītu naudu. Skolēni varētu gūt labumu, ja lietotne patiešām palīdzētu. Ko varētu zaudēt, ja sabiedrība noticētu reklāmai? Tu un tavi vecāki iztērē naudu. Daudzi skolēni, iespējams, pavada laiku šajā lietotnē, taču tā neko nedod, un, tā kā nav pieticis laika mācībām, skolā sekmes tikai krītas. Skolēni pārāk paļaujas uz lietotni tā vietā, lai meklētu palīdzību pie sava skolotāja, kurš patiesībā zina, kas viņiem nepieciešams.

3. Pārbaudi citus informācijas avotus!

Vai citi ticami avoti apstiprina to, ko šis avots saka? Svarīgi ir salīdzināt informāciju atšķirīgos avotos. Ja nevari atrast dažādus uzticamus avotus, kas informē par šo, visticamāk, šī nav ticama informācija.

5. Strādājiet grupās! Izmantojiet trīs soļu metodi, lai izvērtētu dotās situācijas!

1. SITUĀCIJA

Jums ir nepieciešamas idejas dzimšanas dienas dāvanai draugam. Vietējā veikala reklāmā ir apgalvots, ka viņu meklēšanas rīks, kurā ir visas veikala piedāvātās preces, var palīdzēt atrast izcilu dāvanu ikvienam. Vai uzticēsieties meklētāja ieteikumam?

1. solis

- Izmantojiet savas zināšanas!
- Vai informācija ir loģiska, sakrīt ar jūsu zināšanām, pieredzi?

2. solis

Uzdodiet jautājumus!

3. solis

Pārbaudiet citus informācijas avotus! Kā informācijas avotu izmantojiet internetu, skolotājus, citus skolēnus, citus avotus pēc pašu ieskatiem.

2. SITUĀCIJA

Jūs lasāt tiešsaistes atsauksmes par jaunu picēriju un ievērojat, ka trīs no sešām 5 zvaigžņu atsauksmēm ir no cilvēkiem, kuriem ir tāds pats uzvārds kā picērijas nosaukumā. Divās citās atsauksmēs ir teikts, ka tā ir labākā pica uz planētas, un viens saka, ka tā pica bija ēdama. Ir arī četrpadsmit negatīvi komentāri. Vai pozitīvās atsauksmes pārliecina jūs doties uz picēriju?

1. solis

- Izmantojiet savas zināšanas!
- Vai informācija ir loģiska, sakrīt ar jūsu zināšanām, pieredzi?

2. solis

Uzdodiet jautājumus!

3. solis

Pārbaudiet citus informācijas avotus! Kā informācijas avotu izmantojiet internetu, skolotājus, citus skolēnus, citus avotus pēc pašu ieskatiem.

3. SITUĀCIJA

Jūs nodarbojaties ar peldēšanu. Kādu dienu jūs redzat uznirstošā loka reklāmu, kas sola tikai jums dāvināt unikālu iespēju – tableti, kas ļauj elpot zem ūdens, neizmantojot akvalangu. Viss, kas jums jā dara, ir jānosūta 9,99 eiro, lai segtu piegādes izmaksas. Vai jūs to darītu?

1. solis

- Izmantojiet savas zināšanas!
- Vai informācija ir loģiska, sakrīt ar jūsu zināšanām, pieredzi?

2. solis

Uzdodiet jautājumus!

3. solis

Pārbaudiet citus informācijas avotus! Kā informācijas avotu izmantojiet internetu, skolotājus, citus skolēnus, citus avotus pēc pašu ieskatiem.

Pamani tiešsaistē neuzticamu informāciju!

1. Apskati abus attēlus un atrodi 9 atšķirības!

2. Padomā un atbildi uz jautājumiem!

- Vai un kāpēc ir/nav nozīmīgi fotogrāfijas, ziņas skatīties uzmanīgi?
- Kas apgrūtina/ietekmē mūsu spējas visu laiku būt uzmanīgiem?
- Vai atšķirības attēlos būtu vieglāk atrast, ja kāds būtu teicis priekšā, kur skatīties?

3. Apskati tīmekļvietnes adresi!

Krāpnieki bieži izmanto tīmekļvietnes adresi, kas tikai ar vienu burtu vai simbolu atšķiras no īstās. Pārbaudi šo!

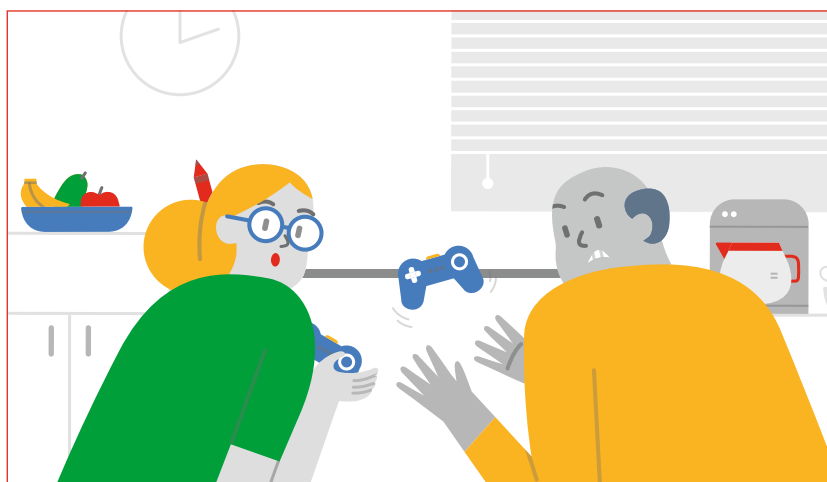
Īsta
 viltus

4. Lasi un aplūko fotogrāfiju!

Viltus ziņu veidotāji izmanto šādus paņēmienus:

- ieinteresē ar virsrakstu vai fotogrāfiju (klikšķu virsraksts), bet pēc ziņas atvēršanas tā ir par pilnīgi ko citu;
- izmanto izceltu tekstu – lielos burtus, pasvītījumus, vairākas izsaukuma zīmes, lai radītu sajūtu, ka ziņa ir ļoti nozīmīga;
- virsrakstā izmanto vārdus – ŠOKĒJOŠI, SENSACIONĀLI, BIEDĒJOŠI, PĀRSTEIDZOŠI u.c.

Par ko, tavuprāt, būs šī ziņa? Vai tu atvērtu šo ziņu?

5. Izvēlies kādu no šīs dienas ziņām medijos un, izmantojot 3 soļu metodi, pārbaudi tās ticamību!

6. Izvēlies vienu informācijas avotu, iepazīsties ar to! Pastāsti klasesbiedriem trīs jaunas lietas, ko uzzināji!

Kampanja „Pārāk nedroši”

Prezentācija „Šī nodarbība izraisīs sensāciju!”

1. Iepazīsties ar situācijām!

2. Izmanto katrā situācijā doto frāzi informācijas meklēšanai! Ieraksti pirmos trīs iegūtos rezultātus!

Es meklēju grāmatu. Man patīk lasīt mistērijas. Man patīk arī izdomāti varoņi, kas dzīvo nākotnē. Šādas grāmatas sauc par zinātnisko fantastiku.

Frāze, ko bērns raksta meklētājā

Grāmatas par izdomātiem varoņiem un fantastiku

Meklēšanas rezultāti

Pilnveidotā frāze, ko rakstīt meklētājā

Meklēšanas rezultāti

Es gribu izcept kūku māsas dzimšanas dienai. Viņai negaršo šokolāde, bet ļoti garšo augļi. Es īsti nezinu, kādu kūku cept.

Frāze, ko bērns raksta meklētājā

Ne šokolādes kūka, ar augļiem

Meklēšanas rezultāti

Pilnveidotā frāze, ko rakstīt meklētājā

Meklēšanas rezultāti

Man patīk spēlēt videospēles. Es ceru, ka nākotnē strādāšu videospēļu kompānijā. Taču es īsti nezinu, kāda profesija man jāapgūst, lai šo darbu iegūtu.

Frāze, ko bērns raksta meklētājā

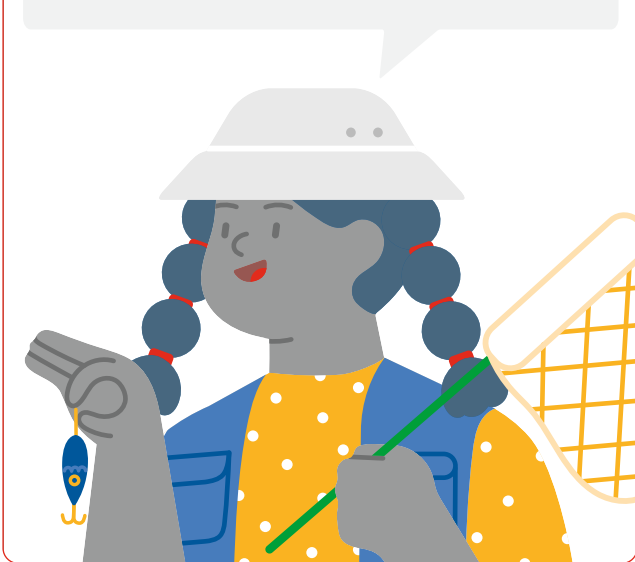
Video spēļu darbi

Meklēšanas rezultāti

Pilnveidotā frāze, ko rakstīt meklētājā

Meklēšanas rezultāti

Brālēns mani uzaicināja makšķerēt. Es nekad to neesmu darījusi, tāpēc nezinu, kāds ekipējums man jāņem līdzi.

Frāze, ko bērns raksta meklētājā

Kas vajadzīgs, lai makšķerētu?

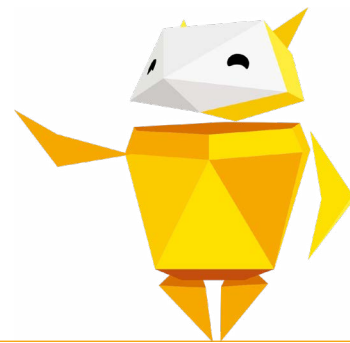
Meklēšanas rezultāti

Pilnveidotā frāze, ko rakstīt meklētājā

Meklēšanas rezultāti

3. Pārlasi, kāda informācija katrā situācijā ir jāatrod, un precizē frāzi, kas būtu jāraksta meklētājā! Izmanto šo frāzi, lai atrastu informāciju, un ieraksti pirmos trīs iegūtos rezultātus!

Pasargā savus noslēpumus!

Darba lapas

1. Tas nebiju es!
2. Drošs vai nedrošs?
3. Veido drošu paroli!
4. Kā tiek izmantoti mani dati?
5. Pasargā savu privāto informāciju tīmeklī!

Ievads

Ikvienam, kurš izmanto ierīci, kas ir savienota ar internetu, – spēļu konsoli, tālruni, datoru vai citu digitālo ierīci, ir jāzina tiešsaistes privātuma un drošības pamati. Zināšanas ļauj būt piesardzīgam un pasargāt privāto informāciju, apdomīgi dalīties ar to, izveidot un izmantot drošas paroles.

Vārdnīca

Privātums: personas tiesības kontrolēt vai noteikt, kādu informāciju par šo personu drīkst uzkrāt un saglabāt un kam šo informāciju ir atļauts izmantot.

Digitālā pēda (nospiedums): unikāla datu izsekošana par lietotāja darbībām, saziņu vai darījumiem digitālajos nesējos, ko var izmantot, lai izsekotu lietotāja aktivitātes un ierīces. Šīs datu pēdas var atstāt internetā, datoros, mobilajās ierīcēs vai citos nesējos. Lietotājs var atstāt digitālo pēdu gan aktīvi, gan pasīvi.

Digitālās pēdas nospiedumi ir svarīgi, jo:

- Tie ir salīdzinoši pastāvīgi un, kad dati ir publiski vai pat daļēji publiski, piemēram, sociālo tīklu gadījumā, īpašniekam ir maz kontroles pār to, kā citi tos izmantos.
- Digitālais nospiedums var noteikt personas digitālo reputāciju, kas tagad tiek uzskatīta par tikpat svarīgu kā personas bezsaistes reputācija.
- Vārdus un fotogrāfijas, ko tu ievieto tiešsaistē, var nepareizi interpretēt un neapziņāti aizvainot trešo pusi.
- Privātai grupai paredzētais saturs var izplatīties plašākā lokā, potenciāli kaitējot attiecībām un draudzībai.
- Kibernoziedznieki var izmantot jūsu digitālo pēdu pikškerēšanai, piekļuvei kontam vai viltus identitātes radīšanai, pamatojoties uz jūsu datiem.

Hakeris: datorsistēmu eksperts, kas spēj atrast un izmantot programmatūrā un aparātūrā esošās vājās vietas, tostarp arī, lai nelegāli piekļūtu citu cilvēku ierīcēm un datiem.

Parole: *atslēga* uz e-pastu, internetbanku, sociālo tīklu un citiem tiešsaistes kontiem, kā arī privātajām ierīcēm – datoriem, viedtālruniem, planšētdatoriem. Paroles pasargā kontus, lietojot sociālos tīklus, aplikācijas, iepērkoties un izmantojot dažādus pakalpojumus internetā. Tāpēc tā ir jāveido droša, atjautīga un sarežģīta.

Droša parole ietver vismaz 8 rakstzīmes, kurās iekļauti vismaz 3 no tālāk minētajiem:

- lielle burti
- mazie burti
- cipari
- simboli

Vārdnīca

Veidojot paroli, nav droši izmantot:

- personīgu informāciju, kuru var viegli uzminēt vai noskaidrot (mājdzīvnieka vārds, iesauka, dzimšanas datums, adrese);
- daudz atkārtotu simbolu (0000, aaaaaa);
- vienu otram uz klaviatūras sekojošus simbolus (qwerty, 123456).

Vairāk par drošu parolu veidošanu var uzzināt: <https://drossinternets.lv/lv/info/paroles>

Divu pakāpju autentifikācija: mūsdienīgs veids, kā pasargāt informāciju par sevi un saglabāt savu naudu elektroniskajā vidē. Šis visā pasaulē atzītais un plaši izmantotais drošības standarts nodrošina piekļuvi konkrētam resursam tikai tad, ja lietotājs ir apstiprinājis savu identitāti vismaz divos dažādos veidos. Ir darbības, kuras nemaz nav iespējams veikt bez divpakāpju autentifikācijas, tomēr dažos gadījumos tā ir jāpieslēdz manuāli, piemēram, ja vēlaties papildus aizsargāt savu „Google” kontu.

Iestatījumi: tehniskās iespējas jebkurā digitālajā produktā, lietotnē, vietnē u.c. pārvaldīt, kādu informāciju jūs ļaujat kopīgot un kā tiek apstrādāts jūsu konts, piemēram, jūsu privātuma iestatījumi.

Algoritms: pēc stingri noteiktiem likumiem izdarāmu aprēķinu, darbību sistēma kāda rezultāta sasniegšanai.

Sīkdatne (cookie): maza datne, ko tīmekļa serveris nosūta tīmekļa pārlūkprogrammai, lai tā to saglabātu lietotāja cietajā diskā. Visbiežāk sīkdatnes izmanto lietotāju autentificēšanai (lietotājam ievadot savu lietotājvārdu un paroli, serveris nosūta uz lietotāja datoru unikālu teksta virkni, pēc kā vēlāk var noteikt, ka lietotājs ir pieslēdzies sistēmai), sesijas uzturēšanai, kā arī specifiskas informācijas saglabāšanai par lietotāju.

Mašīnmācīšanās: mākslīgā intelekta apakšnozare, kas izmanto datorsistēmas, lai veiktu konkrētus uzdevumus, balstoties uz paraugiem un secinājumiem – apmācības datiem.

Mākslīgais intelekts (MI): datorzinātņu nozare, kas pēta tehnoloģiju saprātīgu izturēšanos, apmācību un pielāgošanos. MI ļauj tehniskajām sistēmām analizēt apkārtējos apstākļus, strādāt ar uztverto informāciju un risināt problēmas, lai sasniegtu noteiktus mērķus. Dators saņem datus (jau sagatavotus vai apkopotus), ar savu sensoru starpniecību, piemēram, kameru, tos apstrādā un veic prasītās darbības.

Prezentācija

Tēmas izpratnei aicinām izmantot prezentāciju „Pasargā savus noslēpumus!”

1. Strādājiet pāros! Iztēlojieties, ka kādā no minētajām vietnēm nejauši esat dalījušies ar paroli! Prognozējiet, kādas darbības (trīs līdz piecas) var veikt, izmantojot pieejamo paroli! Piemēram, tiek lejuplādētas jaunas aplikācijas, kāds sāk sarakstīties jūsu vārdā, dalās ar muļķīgām fotogrāfijām, izlasa jūsu saraksti un publicē to u.c.

Es dalījos ar savu: sociālo tīklu paroli spēles profila paroli straumēšanas platformas paroli
 datora paroli telefona paroli

Darbības

2. Prognozējiet katras darbības radītās sekas, kā arī to ietekmi uz jums!

Darbību sekas

3. Atbildiet uz jautājumiem:

- Kāpēc minējāt tieši šīs darbības?
- Vai bija grūti prognozēt darbību sekas?
- Vai, zinot darbību sekas, jūs dalītos ar paroli?
- Kāda ir jūsu personīgā pieredze līdzīgās situācijās?

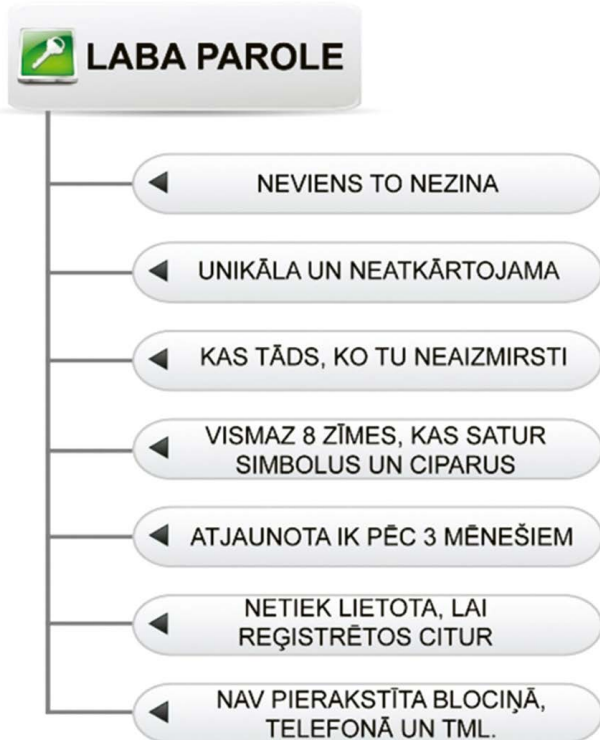
1. Lasi un izvērtē!

Mēs veiksīm e-pasta tehnisko apkopi. Steidzami spiediet uz šīs saites un ievadiet paroli, lai jūs nezaudētu piekļuvi savam e-pastam!	☐ droši
	☐ nedroši
Lūdzu, nekavējoties atsūtiet savas internetbankas pieejas paroles! Mums tās jāsalīdzina ar bankas rīcībā esošajām. Paldies par ātru rīcību!	☐ droši
	☐ nedroši
Es šodien filmēju un citiem rādīju savu ceļu no skolas uz mājām. Šādiem video vienmēr ir daudz skatītāju.	☐ droši
	☐ nedroši
Es katru dienu skrienu un dalos savā publiskajā profilā ar noskrieto maršrutu. Vienmēr nofotografējos arī skrējiena sākumā un beigās. Ja skrienu viena, aicinu visus pievienoties.	☐ droši
	☐ nedroši
Man ir trīs dažādi profili sociālajos tīklos. Tā ir interesantāk. Vienā man ir 40 gadu un esmu sportists, otrā – 16 gadi un dejuju tautas dejas, trešais ir mans īstais profils.	☐ droši
	☐ nedroši
Es savā profilā parasti lieku māsas fotogrāfijas, jo viņai nav sava profila un viņa to nezina. Viņa ir 2 gadus vecāka par mani un ļoti skaista. Pēc katras fotogrāfijas ar mani grib iepazīties daudzi puīši. Tas ir forši! Salīdzinot ar citām klasesbiedrenēm, man ir visvairāk draugu internetā.	☐ droši
	☐ nedroši
Man ir trīs labākie draugi. Un mums visiem ir vienādas paroles. Mums vienam no otra nav nekādu noslēpumu.	☐ droši
	☐ nedroši
Ja neatsūtīsi mums savas mammas bankas kartes numuru, mēs nosūtīsim viņai tavu saraksti ar draugiem. Tad gan tev būs īstas nepatīkšanas.	☐ droši
	☐ nedroši
Mēs esam uzlauzuši tavu datoru. Ja nepārskaitīsi mums prasīto summu, mēs izdzēsīsim visu informāciju, kas saglabāta datorā.	☐ droši
	☐ nedroši

2. Apvelc tās situācijas, kuras esi piedzīvojis! Izvēlies, tavuprāt, nedrošāko no tām un raksti savu padomu drošai rīcībai!

1. Strādājiēt pāros! Sadaliet, kuru teksta daļu katrs lasa. Viens no grupas skatās video. Uzdevums – atcerēties vai pierakstīt svarīgāko informāciju, lai varētu to pārstāstīt citiem.

A

B

Kā droši uzglabāt paroles?

Visdrošāk paroles ir vienkārši atcerēties. Paroļu glabāšanai var izmantot arī speciālas programmas – parolu pārvaldītājus. Taču, ja kāds uzminēs vai uzlauzīs šo vienu parolu programmas paroli, tad viņam būs pieejamas pilnīgi visas tavas pārējās paroles.

Uzglabājot paroles, NEKAD:

- Neraksti tās blociņos vai uz lapiņām, kuras tiek ieliktas makā vai somiņā!
- Nelīmē paroles un PIN kodus uz kredītkartes!
- Nelīmē lapiņu ar parolēm uz sava datora displeja, neliec to pie datora blakus uz galda vai galda atvilktnē! Katrs, kas darbojas pie šā datora, redzēs jūsu paroli. Tiklīdz paroli zina vēl kāds, tā kļūst nedroša.
- Nespied „atcerēties paroli”, ko pārlūki un cita programmatūra piedāvā, kad lietotājs slēdzas klāt kādai vietnei! Jo īpaši tas ieteicams, ja dators nav tavs un to lieto vēl citi ģimenes locekļi vai tas ir paredzēts publiskai lietošanai bibliotēkās, skolās un tml.

C

Kādi ir riski, ja manas paroles tiek uzzinātas?

Ja tavu paroli zina kāds cits, tā nonākusi ļaundaru, krāpnieku un/vai nelabvēļu rokās – tas nopietni apdraud tavu personisko un finansiālo drošību. Veic drošības pasākumus – pēc iespējas ātrāk nomaini paroles pret jaunām, lieto drošības uzstādījumus un pārbaudi, vai caur taviem kontiem jau nav notikušas kādas nelegālas darbības. Ja konstatē, ka veiktas nelegālas darbības, ziņo attiecīgajām tiesībsargājošajām iestādēm, lai vainīgās personas sauktu pie atbildības. Ja nezini, kā rīkoties konkrētajā situācijā, konsultējies, rakstot Latvijas Drošāka interneta centra Ziņojumu līnijai uz e-pasta adresi: zinojumi@drossinternets.lv.

D

Populārākie apdraudējumi, kādiem mērķiem var iegūt un izmantot tavas paroles:

- lai piekļūtu bankas kontam un nozagtu naudu;
- lai izmantotu e-pastkastītē pieejamos kontaktus un tavā vārdā izsūtītu krāpniecisku e-pastu, lai izkrāptu naudu, norādot kontu, uz kuru nauda jāpārskaita;
- lai piekļūtu tavām fotogrāfijām un citai svarīgai informācijai, lai pēc tam pieprasītu maksāt naudu, lai šī informācija nenonāktu internetā;
- lai kaitētu tev personīgi.

E

- **Noskaties video „Apturi parolīzi!”**

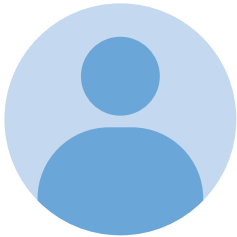

2. Pastāstiet viens otram uzzināto! Papildiniet stāstījumu ar piemēriem no savas pieredzes!

3. Izveidojiet piecas drošas paroles, šifrējot ar klasi saistītu informāciju!

4. Samainieties ar parolēm! Lasiet un izvērtējiet, vai paroles ir drošas/nedrošas! Vai klases skolēniem tās ir vieglāk atminēt nekā svešiniekiem?

1. Iepazīsties ar minētajām personām un papildini informāciju! Šajā uzdevumā nav pareizu vai nepareizu atbilžu.

Pirmā persona

- Publicē bildi no kolēģes 50 gadu jubilejas.
- Regulāri iepērkas zoo veikalā.
- Interneta veikalos pērk suņu rotaļlietas un citus suņu aksesuārus.
- Katru dienu dodas pastaigā pa vietējo parku.

Iztēlojies, ka esi mākslīgais intelekts, un izveido aprakstītās personas profilu!

Prognozē, kādu produktu tirgotājs varētu būt ieinteresēts piesaistīt šo personu kā savu klientu!

Otrā persona

- Skatās skeitbordistu video katru dienu.
- Regulāri apmeklē populārus apavu veikalus internetā.
- Katru dienu ap plkst. 15.00 sāk klausīties mūziku.
- Dalās ar fotogrāfijām no sporta pasākumiem.

Iztēlojies, ka esi mākslīgais intelekts, un izveido aprakstītās personas profilu!

Prognozē, kāda veida reklāmas rādīt šai personai sociālajos tīklos? Kāpēc?

Trešā persona

- Regulāri apmeklē vietējo pārtikas veikalu.
- Interneta veikalos pasūta dažādu virtuves tehniku.
- Pagājušajā nedēļā apmeklēja ķirbju izstādi.
- Dažreiz komentē ēdienu receptes internetā.

Iztēlojies, ka esi mākslīgais intelekts, un izveido aprakstītās personas profilu!

Prognozē, kādu saturu interneta algoritmi piedāvās šai personai? Kāpēc?

Ceturtais persona – TU

1. Raksti 3 faktus, kas par tevi ir atrodami internetā!

Kā tu domā, vai šie fakti precīzi apraksta tevi? Ko mākslīgais internets par tevi var secināt?

2. Padomā un atbildi!

- Kas ir mākslīgais intelekts?
- Vai MI var saukt par *gudru*?
- Kad MI ir noderīgs, bet kad labāk iztikt bez tā?

3. Raksti, kāda, tavuprāt būs dzīve 2050. gadā!

Pasargā savu privāto informāciju tīmeklī!

1. Lasi padomus digitālā privātuma stiprināšanai! Ieraksti trūkstošos vārdus!

1. Ja veido kontu spēlē vai lietotnē, noteikti to dari kopā ar _____, kuram uzticies. Kopīgi izskatiet vietnes vai lietotnes privātuma _____.
2. Izveido divus sarakstus. Pirmajā raksti to, ko nekad nevajadzētu kopīgot publiski (jo tu nezini, kas to var redzēt), bet otrajā to, ko ir droši _____. Tas palīdzēs brīdī, kad tev kāds lūgs sniegt šādas ziņas.
3. Veido privātu, nevis _____ kontu. Ja nezini, kā to izveidot, lūdz palīdzību kādam, kuram uzticies.
4. Spēlē spēles tiešsaistē tikai ar _____ cilvēkiem. Lielākā daļa tavu draugu un klasesbiedru spēlē datorspēles – spēlē tās ar viņiem.
5. Spēles tērzētavā runā tikai par spēli. Atceries, ka nav droši runāt par personiskām lietām, ja spēlē var piedalīties nepazīstami cilvēki. Ignorē ikvienu, ko nepazīsti, kurš uzdod _____ jautājumus, piemēram, par tavu vecumu vai atrašanās vietu.
6. Reģistrējoties norādi savu reālo vecumu, jo atbildīgas lietotnes, _____ un interneta uzņēmumi nodrošina bērniem papildu aizsardzību.
7. Pārbaudi Privātuma _____. Tie var mainīties, tāpēc pārbaudi savu ierīci un lietotni ik pa brīdim, lai nodrošinātu sev pēc iespējas lielāku privātuma kontroli.
8. Ja lietotne vai spēle prasa kaut kam piekrist, lūdz palīdzību kādam, kuram uzticies, lai pārliecinātos, vai tas ir _____.
9. Atceries, ka lietotnes noveco. Ierīcē būtu jābūt tikai tām lietotnēm, kuras tu izmanto. Ja neizmanto kādu lietotni, dzēs to, taču pirms tam izdzēs sava _____ informāciju no tās.
10. Meklē tiešsaistē informāciju par sevi – tavs meklēšanas _____ ir tas, ko citi lietotāji internetā zina par tevi.
11. Ja kaut kas tevi satrauc, _____ palīdzību. Runā ar vecākiem vai citu pieaugušo, kuram uzticies.
12. Ziņo par privātuma pārkāpumiem lietotnēs, spēlēs un vietnēs, kuras izmanto. Jo vairāk lietotāji ziņos par privātuma _____, jo drošāks kļūs internets ikvienam tā lietotājam.

konta vietnes kopīgot pārkāpumiem pieaugušo rezultāts pazīstamiem lūdz politiku iestatījumus publisku personiskus droši

2. Atzīmē, kurus padomus tu ievēro gandrīz vienmēr (!!!), kurus vajadzētu sākt ievērot (!). Papildini sarakstu ar trim jauniem padomiem!

13. _____
14. _____
15. _____

3. Izvēlies kādu sev zināmu spēli vai lietotni un izpēti to! Izlasi privātuma politiku, iepazīsties ar noteikumiem un citu nozīmīgu informāciju! Pastāsti uzzināto citiem!

Ir jauki būt laipnam

Darba lapas

1. Pamani sajūtas!
2. Izproti iemeslu!
3. Kā izrādīt laipnību?
4. Cieņa
5. No negatīva līdz jaukam
6. Vārdu spēks
7. Kā vārdi maina uztveri?
8. Svarīgas sarunas

Ievads

Interneta saturu veido cilvēki – gan labi, gan ļauni, gan pieklājīgi, gan mazāk pieklājīgi un laipni. Ir svarīgi izprast un cienīt citu sajūtas, novērst naida runu un aizskaršanu internetā, nevairot negatīvo.

Vārdnīca

Empātija: spēja saprast, kā otrs jūtas, just otram līdzī.

Konflikts: interešu, domu, rīcību sadursme, nopietnas nesaskaņas.

Bulings: tiranizēšana, iebiedēšana, pazemošana vai pakļaušana ar vardarbības draudiem.

Naida runa: jebkura izteiksmes forma, kas izplata, mudina, veicina vai attaisno naidu pret citas ādas krāsas, reliģijas, dzimuma u.c. cilvēkiem.

Prezentācija

Tēmas izpratnei aicinām izmantot prezentāciju „Ir jauki būt laipnam”

1. Strādājiet pāros! Lasiet situācijas un atbildiet uz jautājumiem!

1. scenārijs

Izsakiet divus minējumus, kā Anita patiesībā jūtas!

Kāpēc jums tā liekas?

Izsakiet divus minējumus, kā Toms patiesībā jūtas!

Kāpēc jums tā liekas?

Uzrakstiet, kāda būtu šo jauniešu sarakste īsziņās!

2. scenārijs

Izsakiet divus minējumus, kā Rihards patiesībā jūtas!

Kāpēc jums tā liekas?

Izsakiet divus minējumus, kā Kārlis patiesībā jūtas!

Kāpēc jums tā liekas?

Uzrakstiet, kāda būtu šo jauniešu sarakste īsziņās!

2. Lasiet dialogus atbilstošā intonācijā! Miniet, kā jūtas katrs dialoga dalībnieks šajā situācijā. Kas jums ļauj saprast otra sajūtas?

3. Salīdziniet rakstītās īsziņas! Kas jums palīdz saprast rakstītāja sajūtas?

4. Pārrunājiet un atbildiet:

- Kā atšķiras rakstīts un runāts teksts?
- Kā jūtas sarunas un sarakstes dalībnieki, vai un kā sajūtas atšķiras?
- Kādas ir katra teksta veida priekšrocības un trūkumi?

Izproti iemeslu!

Aizpildi tabulu! Pārrunājiet atbildes klasē!

Rīcība	Kāpēc Roberts, Ilva un Kristaps tā rīkojas?	Kā tu rīkojies, ja redzi šādu situāciju klasē, draugu lokā?	Kā tu rīkotos, ja pret tevi tiktu vērstas šīs negatīvās darbības?
<p>Kādā saziņas grupā Roberts regulāri apsmej un aicina arī citus apsmiēt Kasparu, kurš viņam nepatīk.</p>			<p>Ja es būtu Kaspars,</p>
<p>Ilva bieži sūta pārējiem klasesbiedriem ļoti daudz ziņu. Un vienmēr pieraksta, ja kāds neatbildēs uzreiz, viņa vairs nedraudzēsies ar šo cilvēku. Ansis neatbildēja, un Ilva ar viņu pārstāja draudzēties. Ilva panāca, ka arī citi ar Ansi vairs nedraudzējās.</p>			<p>Ja es būtu Ansis,</p>
<p>Kristaps zina, ka māsa ļoti baidās no zīrnēkliem. Katru reizi, kad Kristaps grib māsu pakatīnāt, viņš nosūta mātai zīrnēkļa bildi. Dažreiz viņš zīrnēkļa bildi uzliek uz māsas telefona ekrāna.</p>			<p>Ja es būtu Kristapa māsa,</p>

Strādāriet pāros! Izlasiet notikumu aprakstus! Pārrunāriet, kā katrā notikumā varētu izrādīt laipnību! Pabeidziet teikumus!

Pirmais notikums

Klasesbiedri un paziņas raksta aizskarošus komentārus pie tava drauga fotogrāfijas.

Viens veids, kā izrādīt laipnību tavam draugam, ir _____

Vēl es varētu _____

Otrais notikums

Tu spēlē datorspēli. Komentāros tu redzi, ka kāds spēlētājs aizvaino un smejas par citu neveiksmēm. Īpaši viņš apsmej spēlētāju ar segvārdu *lesācējs*.

Viens veids, kā izrādīt laipnību lesācējam, ir _____

Vēl es varētu _____

Trešais notikums

Jūsu klases tērzētavā vairāki klasesbiedri apsmej meiteni, kura tikai mēnesi mācās jūsu klasē.

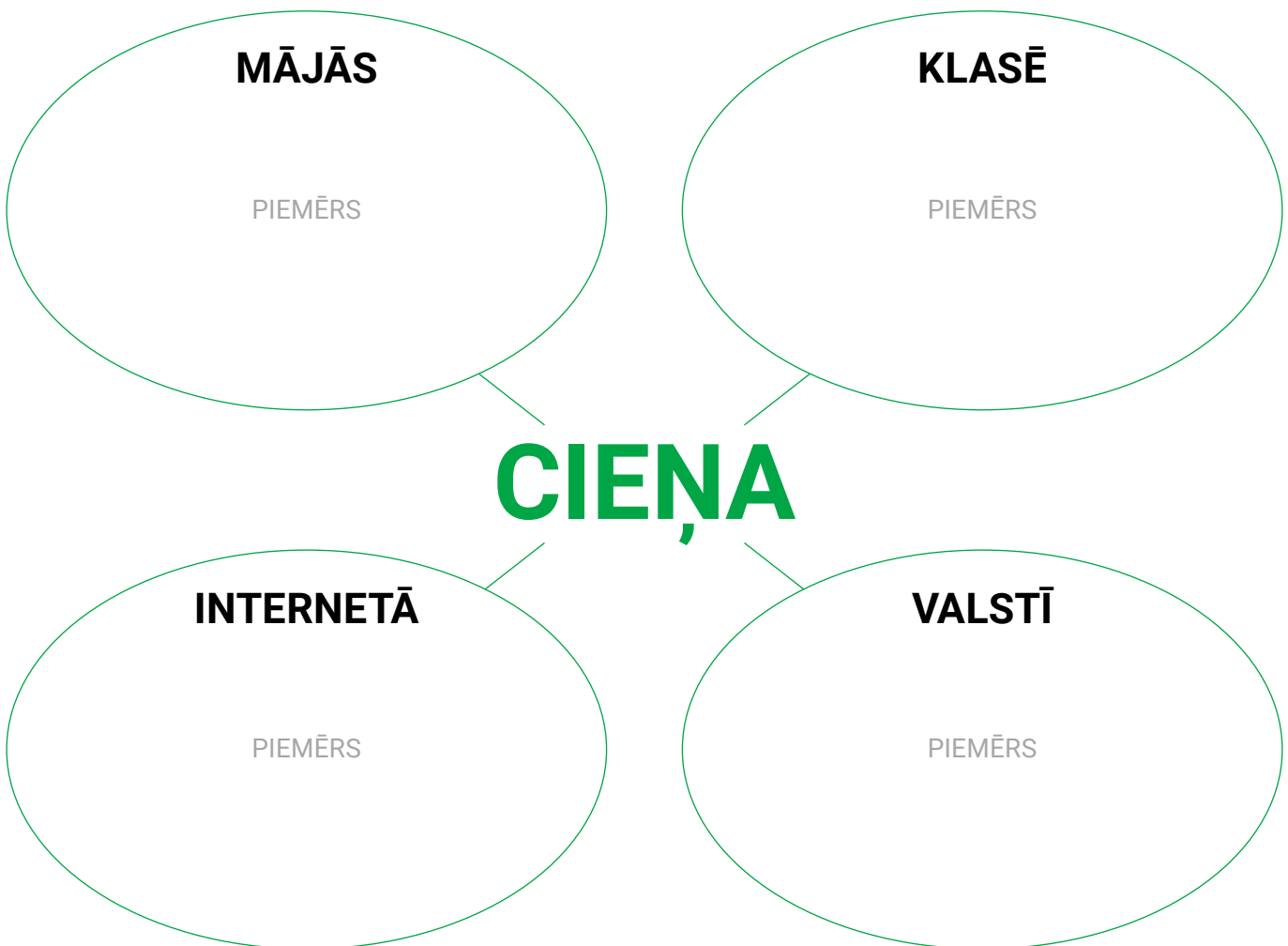
Viens veids, kā izrādīt laipnību klasesbiedrenei, ir _____

Vēl es varētu _____

1. Svarīgi ir ne tikai būt apdomīgam, daloties ar informāciju par sevi, bet arī ar cieņu izturēties pret informāciju, ko lasi vai redzi par citiem. Lasi situācijas un atzīmē, kā tu vērtē šo rīcību!

Situācija	Ciena viens otru	Neciena viens otru
Anna savā telefonā nofilmējusi, kā klasesbiedrene Ilze dzied. Ilze nedzied labi. Anna filmējusi, lai to parādītu citiem un pasmietos.		
Kārlis pārsūta Jurim ziņu, ko viņam sūtījusi Diāna. Šī ir privāta ziņa, kurā Diāna aicina Kārli ciemos uz dzimšanas dienu. Juris nav aicināts.		
Maijas un Lienes mammas ir draudzenes, tāpēc Maijas mammas telefonā ir daudz Lienes bērnības bilžu. Liene bērnībā bijusi apaļīga. Maija, mammai neprasot, pārsūta Lienes bērnības bildes sev, atlasa tās, kurās Liene izskatās vissmieklīgāk, un pārsūta tās klasesbiedriem, fotogrāfijās blakus Lienei ieliekot balona simbolu.		

2. Aizpildi domu zirneklī!

Izlasi jauniešu rakstīto! Padomā, kā šos vēstījumus var pārveidot, lai tie skanētu pieklājīgi un pozitīvi! Raksti!

Hi, hi. Kristīne vienīgā nebrauc klases ekskursijā. 🙄 Nez, kas tad šoreiz atgadījies?

Rīt visi velkam drēbes dzeltenā krāsā, tikai nesakiet Liliānai.

ZVANI MAN!!!

Šī grupa nav domāta tiem, kuri nedzīvo centrā. Mūs interesē tikai mūsējo domas 😊

Nedomāju, ka tu vari nākt uz manu ballīti. Tas ir pārāk dārgi, jo katram ir jāatnes dažādi našķi.

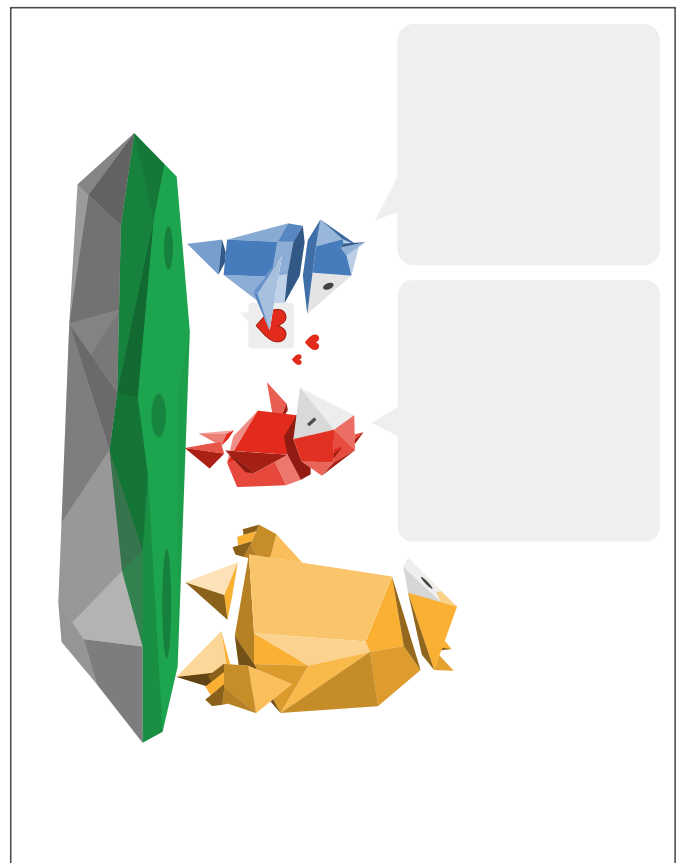
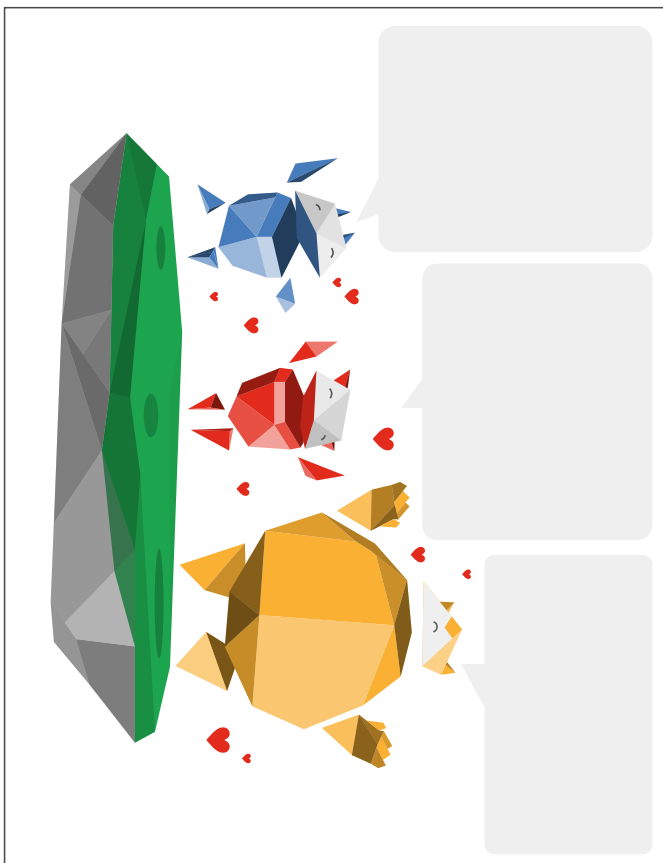
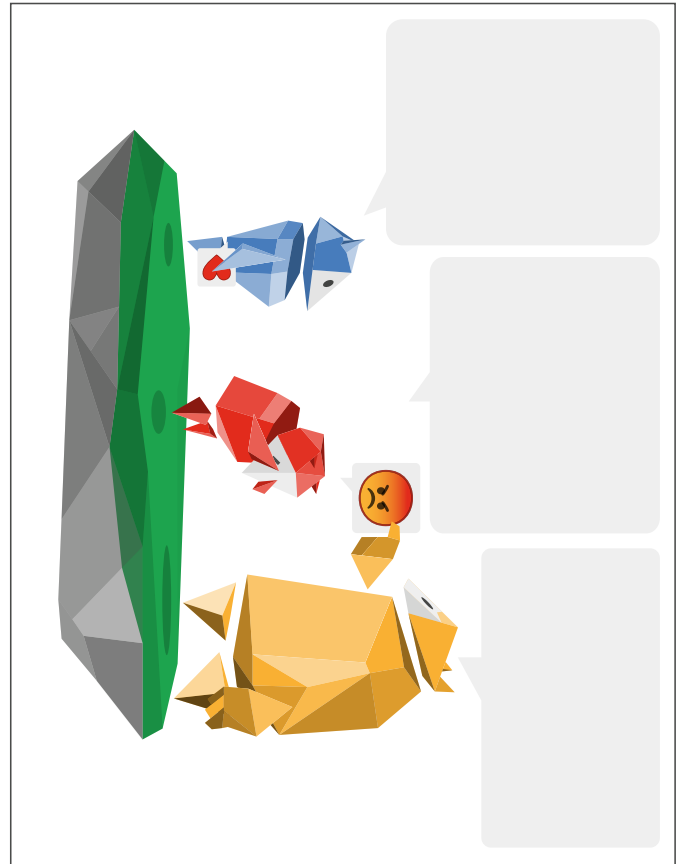
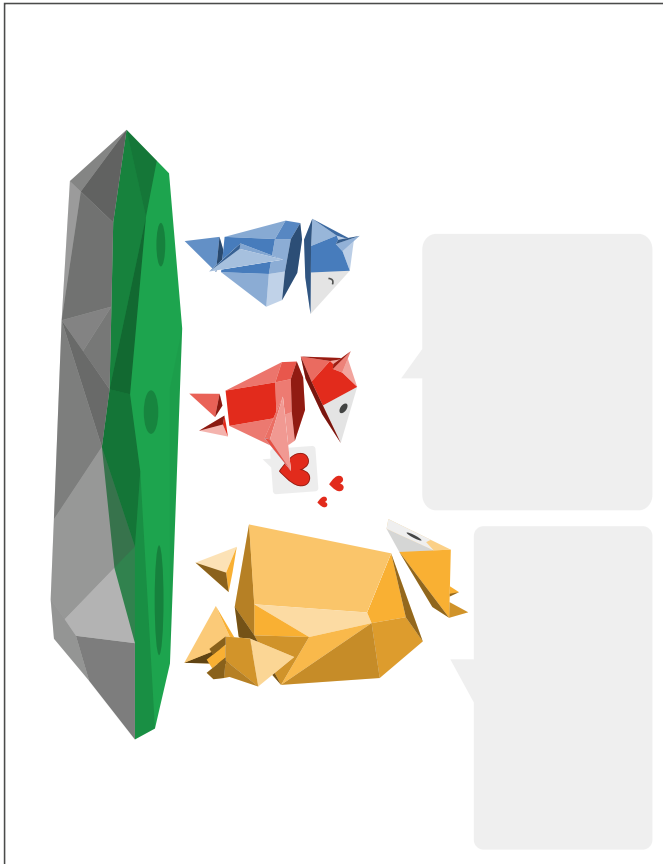
Tu raksti pilnīgas muļķības. Es negribu strādāt ar tevi vienā projekta grupā. Tevis dēļ mēs visi saņemsim sliktu atzīmi. Atā!

Kurš redzēja, kā Pauls šodien skatījās uz Dārtu? Vai tiešām viņš domā, ka var viņai iepatīties? Smieklīgi!!!

Āprāts! Kurš viņai teica, ka viņa prot dziedāt???

Man vienīgajai liekas, ka Santa izskatās pēc zaļa citplanētieša?

1. Vēro attēlus no spēles „Interlande” un veido komiksu!

2. Veidojiet komiksu izstādi!

Esi interneta izcilnieks.

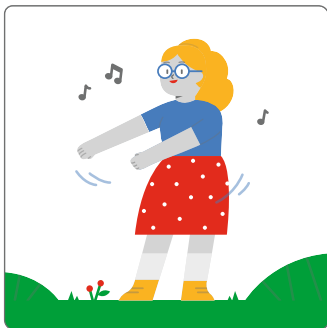
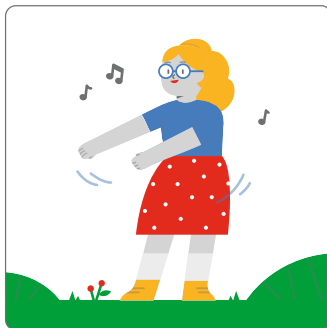
1. Apskati dotos attēlus un parakstus zem tiem! Ko tu vari secināt? Kā mainās tava attēla uztvere?

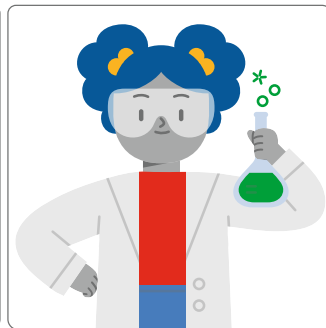
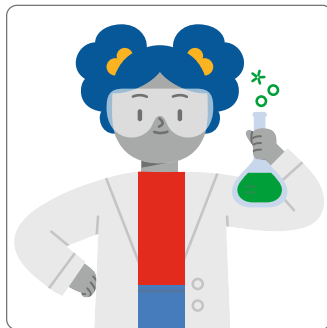
Mākslas darbs, kurš ieguva konkursa galveno balvu.
Viens vienīgs sprādziens.

Beidzot man ir jauns telefons!
Tiku pie mammas vecā telefona 😞

Gribas dziedāt vēl un vēl! Turpinu macīties!
Nevienā notī netrāpu 😞

Jaunā zinātniece.
Muļķīgi pavadīts laiks.

2. Izvēlies kādu savu vai paša uzņemtu fotogrāfiju un izdomā tai vismaz 5 parakstus. Viens no parakstiem atspoguļo tavas tā brīža patiesās sajūtas, citi ir izdomāti. Uzraksti tos!

3. Miniet klasē, kurš fotogrāfijas paraksts ir īstais. Pārrunājiet paveikto!

1. Savieno vārdus ar to skaidrojumu!

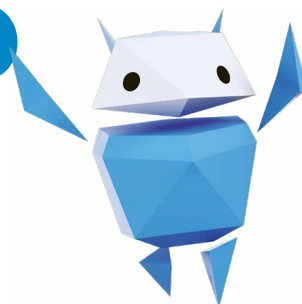
Vajāt	paust savu negatīvo attieksmi, zoboties
Kaitināt	radīt bailes
Biedēt	teikt, ka sekos nepatīkama rīcība
Draudēt	nosaukt kādu nepatīkamā, nepieklājīgā vārdā
Apsaukāt	neatlaidīgi, ilgstoši sekot, traucēt
Apsmiēt	rīkoties tā, lai kādā izraisītu dusmas, nepatiku

2. Spēlējiet spēli „Autogrāfu medības”! Pēc spēles pārrunājiet uzzināto!

Spēles laikā tev ir jāatrod seši klasesbiedri, kuri atbilst konkrētajam aprakstam. Uzrunā klasesbiedru, noskaidro, vai un kuram aprakstam viņš/viņa atbilst, ieraksti viņa/viņas vārdu atbilstošā vietā! Izrunā sīkāk konkrēto situāciju, pieraksti atslēgas vārdus!

<p>1. _____ ne dzīvē, ne internetā nav nevienu apsmējis/-usi.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>2. _____ ir pārdzīvojis/-usi par to, ko viņam/viņai kāds atsūtīja internetā, un var par to pastāstīt.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>3. _____ ir ar kādu sastrīdējies/-usies un var pastāstīt, kā strīdu atrisināja.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>4. _____ var nosaukt policijas tālruņa un uzticības tālruņa numuru.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>5. _____ var pastāstīt gadījumu, kad kādam bērnam ir sūtītas biedējošas ziņas.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>6. _____ sūta ļoti daudz ziņu citiem, arī vēlu vakarā.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

Ja tu par kaut ko šaubies – runā!

Darba lapas

Ievads

1. Īsts varonis
2. Tu vari to apturēt!
3. Kā rīkoties?

Riski, ar kuriem bērni un jaunieši saskaras internetā, ne vienmēr ir prognozējami. Svarīgi ir radīt uzticēšanās gaisotni, lai problēmsituācijā bērni un jaunieši uzreiz vērstos pie savām uzticības personām. Lūgt padomu uzticamam cilvēkam ir drosmīga rīcība, kas ļauj pasargāt bērnu un jauniešu no nopietnām problēmām, kuras rodas nepietiekamas dzīves pieredzes, zināšanu vai prasmju trūkuma dēļ.

Vārdnīca

Mediji (plašsaziņas līdzekļi): televīzija, radio, prese, interneta mediji u.c.

Sociālie mediji: tiešsaistē balstīti komunikācijas rīki, kas lietotājiem nodrošina iespēju dalīties ar informāciju un savstarpēji mijiedarboties ar viņu radītā satura (tekstu, fotogrāfiju, videomateriālu) starpniecību. Sociālo mediju piemēri ir sociālo tīklu portāli (vietnes), blogi, forumi, kolektīvās satura veidošanas un rediģēšanas vietnes (tai skaitā Vikipēdija).

Sociālie tīkli: tīkls starp cilvēkiem, kas rodas tīmekļa vietnēs, kur, reģistrējoties un izveidojot savu individuālo profilu, ir iespējams sazināties ar citiem cilvēkiem.

Uzticēšanās: pārliecība par kāda labvēlīgu, godīgu attieksmi, rīcību pret sevi.

Prezentācija

Tēmas izpratnei aicinām izmantot prezentāciju „Ja tu par kaut ko šaubies – runā!”

1. Padomā un uzraksti kādas reālas personas, filmas vai grāmatas varoņa vārdu, ko tu uzskati par drosmīgu!

2. Klasē pārrunājiet:

- Kādus varoņus un kāpēc citi skolēni ir izvēlējušies?
- Kā atšķiras drosmē reālajā dzīvē un izdomātā pasaulē?
- Kādas īpašības jūsu klases skolēniem ir līdzīgas/atšķirīgas no šiem varoņiem?
- Kā var iegūt drosmi?
- Kā drosmē izpaužas reālajā dzīvē?
- Vai klases skolēni var nosaukt/pazīst kādu, kurš ir izglābis dzīvību; kurš ir aizstāvējis; kurš ir ziņojis par pārkāpumu/vērsies pēc palīdzības?

3. Pabeidz teikumus!

Drosmē, manuprāt, ir...

Man...

1. Izlasi situācijas!

1. Tavs brālēns brīvlaikā ciemojas pie tevis. Viņš skatās video, kurā jaunieši ņirgājas par kādu jaunāku skolēnu. Ko tu viņam saki?

2. Vecākais brālis katru dienu spēlē datorspēles, kurās tiek atainots karš. Spēle ir ar skaņas efektiem. Tev tas ļoti traucē. Ko tu viņam saki?

3. Klasesbiedrs tev grib parādīt video par mašīnu avārijām. Tu negribi to skatīties, jo nesen autoavārijā gāja bojā kāds radnieks. Ko tu viņam saki?

4. Draudzene bieži sūta muļķīgus video, kuri tev nešķiet smieklīgi. Tajos tiek apsmieti cilvēki ar lieko svaru. Ko tu viņai saki?

5. Tavs draugs īsziņās izmanto daudz rupju vārdu. Reizēm tu pat nesaproti, ko viņš vēlas pateikt. Ko tu viņam saki?

6. Daži draugi izdomā izaicinājumu – jūs visi padalīsieties ar fotogrāfijām, kurās esat kaili. Tu nevēlies to darīt, jo zini, ka tas nav droši. Ko tu viņiem saki?

7. Kādā datorspēlē spēlētājs bieži mudina uz īstu vardarbību, izsaka agresīvus komentārus. Viņš arī tev reizēm prasa, vai tu piekrīti viņa domām. Ko tu viņam saki?

2. Spēlējiet spēli! Staigājiet pa klasi, kamēr skolotājs vai spēles vadītājs saka: „Stop!“. Tajā mirklī tev ir jāpieiet pie kāda tuvāk esoša klasesbiedra un jānorāda uz kādu no iepriekš lasītajām situācijām. Lūdz, lai tavs pārinieks atbild uz situācijas noslēgumā doto jautājumu. Tad mainieties lomām. Spēlējiet, kamēr katrs ir atbildējis vismaz uz 5 jautājumiem. Pieraksti svarīgāko!

1. Lasi situācijas un izvērtē!

	Jāmeklē palīdzība	Nav jāmeklē palīdzība
1. Tev kauns jautāt, bet patiesībā tu nezini, kā izveidot drošu paroli un to atcerēties.		
2. Kāds datorspēlē piedāvā apmaksāt tev papildu iespējas, ja tu spēlējot ieslēgsi kameru.		
3. Tu redzi kādu video, kurā tiek piekauts tavas skolas skolēns. Tu nezini, kā rīkoties.		
4. Tev pienāk īsziņa no nepazīstama tālruna, lūdzot dalīties ar savu atrašanās vietu.		
5. Klases tērzētavā kāds skolēns sāk apsaukt citu klasesbiedru, mudinot arī citus rīkoties tāpat. Tu jūties neērti.		
6. Kāds paziņa no sporta komandas regulāri fotografē garderobē notiekošo un dalās ar šīm fotogrāfijām publiski.		
7. Tu redzi biedējošu video, kurā tiek brīdināts par iespējami drīzu pasaules bojāeju.		
8. Tu saproti, ka neapdomīgi esi dalījies ar privātu informāciju, kuru var izmantot pret tevi.		
9. Tavs draugs regulāri raksta, ka jūtas ļoti slikti un domā par pašnāvību.		
10. Tava mamma pārāk bieži publicē tavas un brāļa fotogrāfijas internetā, detalizēti aprakstot jūsu brīvdienas. Tu negribi, lai to zina visi.		

3. Izvēlies vienu situāciju! Apraksti to sīkāk, izmantojot personīgo pieredzi!
